

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zásah do integrity nezletilého

Eliška Kuboková

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eliška KUBOKOVÁ**
Osobní číslo: **R18M0204P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Zásah do integrity nezletilého**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Nedotknutelnost osobnosti a její prameny
3. Obecný přehled zásahu do integrity nezletilého
4. Vybrané instituty zásahů do integrity nezletilého
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. července 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Zásah do integrity nezletilého*“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, březen 2023

Eliška Kuboková

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., vedoucímu této diplomové práce za odborné vedení, podporu, cenné rady, mimořádnou trpělivost a vstřícnost při vedení mé práce.

ÚVOD	8
1 OSOBNOST A OSOBNOSTNÍ PRÁVA	10
1.1 PŘIROZENOPRÁVNÍ KONCEPCE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....	10
1.2 OSOBNOST.....	10
1.3 OSOBNOSTNÍ PRÁVO NA DUŠEVNÍ A TĚLESNOU INTEGRITU	11
1.3.1 Život člověka.....	11
1.3.2 Zdraví člověka.....	12
2 NEDOTKNUTELNOST OSOBY	14
3 OBČANSKÝ ZÁKONÍK A ZVLÁŠTNÍ PŘEDPISY ZDRAVOTNICKÉHO PRÁVA 17	
3.1 OBČANSKÝ ZÁKONÍK JAKO OBEČNÝ PRÁVNÍ PŘEDPIS	17
3.2 ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVA ZÁSAHU DO INTEGRITY OSOBY A JEJÍ VZTAH K OBČANSKÉMU ZÁKONÍKU	17
3.2.1 Vztah speciality.....	17
3.2.2 Vztah subsidiarity.....	18
3.3 SMLOUVA O PĚČI O ZDRAVÍ.....	19
4 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	21
4.1 VÝVOJ A NADNÁRODNÍ ÚPRAVA RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI	21
4.2 DNEŠNÍ ÚPRAVA RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU A JEJÍ OBSAH	22
4.2.1 Obsah rodičovské odpovědnosti	23
4.2.2 Péče o dítě.....	23
4.2.3 Péče o zdraví dítěte.....	24
5 ZÁSAH DO INTEGRITY NEZLETILÉHO SE SOUHLASEM	25
5.1 SOUHLAS DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	25
5.1.1 Obecné náležitosti souhlasu.....	26
5.1.1.1 Zásah a zákrok.....	26
5.1.1.2 Svobodný souhlas.....	26
5.1.1.3 Informovaný souhlas	27
5.1.1.3.1 Omezení poskytnutí informovaného souhlasu	27
5.1.1.4 Informační povinnost.....	28
5.1.1.5 Forma souhlasu dle občanského zákoníku	29
5.1.1.6 Dříve vyslovení přání dle občanského zákoníku.....	30
5.1.1.7 Informovaný souhlas dle ustanovení péče o zdraví.....	31
5.1.1.8 Odvolání souhlasu	33
5.1.2 Další osoby oprávněné dát souhlas k zásahu do integrity nezletilého.....	33
5.1.2.1 Poručník.....	33
5.1.2.1.1 Obecně k institutu poručenství	33
5.1.2.1.2 Rozsah oprávnění poručníka v rozhodování o integritě nezletilého.....	34
5.1.2.2 Opatrovník.....	34
5.1.2.2.1 Kolizní opatrovník.....	34
5.1.2.3 Pěstoun	36
5.1.2.3.1 Obecně k institutu pěstounské péče.....	36
5.1.2.3.2 Rozsah oprávnění pěstouna v rozhodování o integritě nezletilého	37
5.1.3 Informovaný souhlas za dotčenou osobu	38
5.1.3.1 Vztah ustanovení § 93 odst. 2 a § 98 odst. 1 občanského zákoníku.....	39
5.2 SOUHLAS DLE ZÁKONA O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH.....	40
5.2.1 Obecně k zákonu o zdravotních službách	40
5.2.2 Souhlas u nezletilých osob	41
5.2.2.1 Obecné náležitosti souhlasu	43
5.2.2.1.1 Informovaný souhlas	43
5.2.2.1.2 Forma souhlasu.....	44
5.2.2.1.3 Negativní revers.....	45
5.2.2.1.4 Dříve vyslovené přání.....	46
5.2.2.1.5 Odvolání souhlasu	47
5.3 <i>LEGE ARTIS</i>	48
5.3.1 <i>Pojem</i>	48
5.3.2 <i>Postup non lege artis</i>	49
5.3.3 <i>Posouzení jednání v souladu s lege artis</i>	50

6	ZÁSAH DO INTEGRITY NEZLETILÉHO S PŘIVOLENÍM SOUDU	51
6.1	HŘANICE ČTRNÁCTI LET.....	52
6.2	VYVRATITELNÁ DOMNĚNKA O SOUHLASU RODIČŮ	52
6.3	NESHODA DÍTĚTE A ZÁKONNÉHO ZÁSTUPCE SE ZÁSAHEM DO INTEGRITY DÍTĚTE	53
6.3.1	<i>Pasivita zákonného zástupce.....</i>	54
6.4	NESHODA POSKYTOVATELE ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB, ZÁKONNÉHO ZÁSTUPCE A NEZLETILÉHO O ZÁSAHU DO INTEGRITY NEZLETILÉHO	54
6.5	ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM O ZÁSAHU DO INTEGRITY.....	57
6.5.1	<i>Způsoby rozhodnutí soudu</i>	57
6.5.2	<i>Zahájení řízení a dispozice s ním.....</i>	57
6.5.3	<i>Účastníci řízení</i>	59
6.5.4	<i>Řízení.....</i>	59
6.5.5	<i>Dokazování</i>	60
6.5.6	<i>Rozhodnutí a opravné prostředky</i>	61
7	ZÁSAH DO INTEGRITY NEZLETILÉHO NA ZÁKLADĚ ZÁKONNÉ LICENCE..	63
7.1	ZÁSAH DO INTEGRITY VE STAVU NOUZE DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	63
7.2	ZÁSAH DO INTEGRITY BEZ SOUHLASU DLE ZÁKONA O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH.....	64
7.2.1	<i>Obecně k zásahu do integrity bez souhlasu a zákon o zdravotních službách</i>	64
7.2.2	<i>Zásah do integrity nezletilého bez souhlasu dle zákona o zdravotních službách</i>	65
7.2.3	<i>Oznamovací povinnost.....</i>	67
8	VYBRANÉ ZÁSAHY DO INTEGRITY NEZLETILÉHO	68
8.1	UMĚLÉ PŘERUŠENÍ TĚHOTENSTVÍ.....	68
8.1.1	<i>Obecně k umělému přerušení těhotenství.....</i>	68
8.1.2	<i>Podmínky interrupce.....</i>	68
8.1.3	<i>Těhotné dítě.....</i>	69
8.2	STERILIZACE	71
8.2.1	<i>Podstata sterilizace.....</i>	71
8.2.2	<i>Sterilizace ze zdravotních důvodů.....</i>	71
8.2.2.1	<i>Písemný souhlas</i>	72
8.2.2.2	<i>Odborná komise.....</i>	73
8.2.2.3	<i>Soud.....</i>	73
8.2.3	<i>Kastrace.....</i>	73
8.2.3.1	<i>Kastrace nezletilých v Polsku.....</i>	74
8.3	OČKOVÁNÍ	75
8.3.1	<i>Přístup společnosti k očkování.....</i>	75
8.3.2	<i>Právní úprava očkování.....</i>	76
8.3.3	<i>Situace, kdy rodič odmítne naočkovat své dítě</i>	77
	ZÁVĚR.....	79
	RESUMÉ.....	81
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	82
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	83

Úvod

Základním přirozeným právem je právo na život, které je považováno za nejdůležitější hodnotu každého člověka. S ochranou života nezbytně souvisí i ochrana stejně důležité hodnoty každé osoby, a to ochrana zdraví. Nositelem těchto práv je každý člověk, včetně dětí.

Participace dětí na denním životě se s dobou velice vyvíjí a v souvislosti s tím je dětem postupem času přiznáván větší rozsah práv. Děti tak přestávají být objekty práv, nýbrž se staly jejich aktivními subjekty a často tak mohou rozhodovat o specifických věcech samostatně. Názor dítěte dosahuje v dnešní době takového významu, že jim zákonodárce umožňuje rozhodovat i to těch nejdůležitějších hodnotách, o svém životu a zdraví.

Cílem této práce je vytvořit shrnutí úpravy zásahu do integrity nezletilého, včetně takřka všech institutů s tím souvisejících. Autorka si dovoluje podotknout, že se nejedná o zcela vyčerpávající úpravu, neboť každá kapitola je zároveň obsáhlým tématem zasluhující samostatné publikace.

Práce se člení celkem do osmi kapitol. První kapitola je věnována pojmu *osobnosti a osobnostních práv*, jež nastiňuje základ nejdůležitějších chráněných hodnot člověka. Navazující druhá kapitola se zabývá *nedotknutelností osoby*. Třetí kapitola pojednává o právních předpisech, konkrétně o *občanském zákoníku a právních předpisech zdravotnického práva*, zakotvující podmínky legálního zásahu do tělesné a duševní integrity, a vzájemnému vztahu těchto předpisů. Čtvrtá kapitola se zabývá *rodičovskou odpovědností*, respektive jejím obsahem se zaměřením na péči o zdraví dítěte. Následují tři stěžejní kapitoly, které pojednávají o způsobech, jak lze zasáhnout do vlastní či integrity třetí osoby. Hlavní kapitolou této trilogie je kapitola pátá, která pojednává o souhlasu se zásahem do vlastní integrity či do integrity jiné osoby. Na ni navazuje kapitola šestá, která se zabývá situací, kdy se dostává do střetu názor dítěte a osoby jej zastupující v kontextu zásahu do integrity onoho dítěte, včetně řízení před soudem. Poslední ze tří stěžejních kapitol je kapitola věnována zásahu do integrity dítěte na základě zákonné licence. Práce je zakončena tématem kazuistiky, jakožto konkrétními praktickými případy, kdy může dojít k zásahu do integrity dítěte, a to z jeho či cizí iniciativy.

Je zároveň nutné uvést, že se autorka snaží dodržet u elektronických zdrojů správnou citační formu, kdy portál beck-online.cz v komentované literatuře PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. vyd. Praha: C.H.Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7, neuvádí strany, nýbrž marginální rubriku.

1 Osobnost a osobnostní práva

1.1 Přirozenoprávní koncepce občanského zákoníku

Občanské právo je postaveno na dvou základních pilířích. Prvním je majetkově právní pilíř a druhým je osobnostně právní pilíř. Přesto, že v předchozí úpravě byl druhý pilíř zanedbán, nynější občanský zákoník, inspirovaný zákonem č. 946/1811 Sb., obecným občanským zákoníkem, vychází opět z tzv. přirozenoprávní koncepce ochrany osobnosti. Osobnostní pilíř je navíc podpořen s přijetím dříve jen laického pojmu „člověk“ do zákonné úpravy.¹

Podstata přirozenoprávní koncepce spočívá v tom, že „*Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu.*“² Občanský zákoník se tak hlásí k tzv. *antropocentrismu*. Antropocentrismus spočívá v podstatě, že člověk je středem všeho. Tuto myšlenku odráží ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. (dále jen „občanský zákoník“), který stanovuje, že soukromé právo mj. chrání přirozené právo člověka brát se o vlastní štěstí, štěstí jeho rodiny a osob blízkých. Stejně tak zrcadlo antropocentrismu lze shledat v úpravě ochrany přirozených práv.³ Do přirozených práv řadíme tzv. práva osobnostní.

1.2 Osobnost

Osobnost je definována jako „*jedinečné spojení biologických, psychologických a společenských aspektů, či spíš hodnot lidské bytosti.*“⁴ S osobností člověka jsou úzce spojena osobnostní práva, respektive všeobecná osobnostní práva, neboť tato práva náleží všem fyzickým osobám.⁵ Zároveň není možné, jak stanovuje ustanovení § 19 občanského zákoníku, aby se osoby

¹ *Občanské právo hmotné I. (7. přednáška) - Ochrana přirozených práv* [online]. Dostupné z: https://open.spotify.com/episode/4FngUthpDEWb1fgUF6L185?si=9Wsu1V2_SiLL-iqXI0yIA [cit. 16.02.2023].

² § 19 odst. 1 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

³ DVOŘÁK, Jan a Miroslav SEDLÁČEK. Deset let občanského zákoníku. *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica* 2. roč. 2022, s. 8.

⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 253.

⁵ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 199.

takového práva vzdaly, nebo aby jim takové právo bylo zcizeno, neboť osobám takové právo je vrozené a stát jejich právo pouze uznává a rozhodl se jej chránit.⁶

Tato osobnostní práva se řadí do tzv. přirozených práv a absolutních práv. To znamená, že všechny ostatní osoby musí takové právo respektovat a nezasahovat do něj. Stejně tak takové právo musí respektovat stát, pokud vystupuje v roli soukromé osoby. V případě, že stát vystupuje jako nositel veřejné moci, má naopak povinnost toto právo chránit.⁷ V případě, že by jednotlivé dílčí hodnoty osobnosti člověka byly narušeny, má právo uplatnit svůj nárok na upuštění od tohoto zásahu a navrácení v předešlý stav.

Osobnostním právům je v občanském zákoníku dán širší prostor, než v jeho předchůdci zákonu č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku, který se jim věnoval pouze v pár ustanoveních ve srovnání s úpravou dnešní. Ochrana osobnostních práv je uvedena slovy „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.*“⁸ Zákodárce zároveň stanovil, konkrétně § 81 odst. 2 občanského zákoníku, kterých práv se ochrana dotýká zejména, a to života, důstojnosti, zdraví, práva na příznivé životní prostředí, vážnosti, ctnosti, soukromí a projevy osobní povahy. Jedná se však pouze o demonstrativní výčet.

1.3 Osobnostní právo na duševní a tělesnou integritu

Občanský zákoník slovy „*Člověk je nedotknutelný.*“⁹ zakotvil ochranu života a zdraví, včetně ochrany lidského těla pod celistvé pojmy *duševní a tělesná integrita*.

1.3.1 Život člověka

Život člověka je základní lidskou hodnotou, bez jejíž podstaty by nemohly existovat další hodnoty osobnostních práv. Takovému právu je přiznaná největší důležitost a je mu tak přiznáno i zvláštní postavení ve srovnání s jinými hodnotami. Důležitost života člověka také potvrzuje přirozenoprávní zásada *pro vitae*

⁶ *Občanské právo hmotné I. (7. přednáška) - Ochrana přirozených práv.*

⁷ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*, s. 253.

⁸ § 81 odst. 1 *zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

⁹ § 91 *zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

aneb povinnost v pochybnostech postupovat ve prospěch zachování života.¹⁰ Tato zásada vychází z Úmluvy č. 96/2001 Sb. m. s., na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (dále jen „Úmluva o lidských právech a biomedicíně“), jež přiznává lidské bytosti jistou nadřazenost nad zájmy společnosti a vědy.¹¹ Prameny ochrany života člověka však jsou na mezinárodní úrovni nepřekvapivě velice bohaté a lze zde zmínit například dále Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který přiznává právo na život každé lidské bytosti. Zároveň stále nezapomíná na státy, kde nebyl zrušen trest smrti a podmiňuje jeho uložení spácháním nejtěžšími trestnými činy.¹² Listina základních práv Evropské Unie naopak stvrzuje, že žádný z členských států neužívá trest smrti, a to zákazem odsouzení k trestu smrti a k popravě.¹³ V neposlední řadě je nutné zmínit Úmluvu o právech dítěte, jež každému dítěti potvrzuje jeho přirozené právo na život a rozvoj takového dítěte.¹⁴

V České republice je hodnota života chráněna na ústavní úrovni, konkrétně zákonem č. 2/1993 Sb., Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Listina nejen přiznává každému právo na život, ale také přiznává ochranu života ještě před jeho započítím, tedy před narozením. Zákon však stanovuje určitou výjimku z ochrany života před narozením, a to umělým přerušením těhotenství dle zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. Listina taktéž zakotvuje zákaz uložení trestu smrti.¹⁵

1.3.2 Zdraví člověka

Hodnotu ochrany zdraví lze vykládat z vícero kontextů. V první řadě jako tzv. sociální právo, kdy dle Listiny má „Každý právo na ochranu zdraví.

¹⁰ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 301.

¹¹ Čl. 2 *Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2001-96> [cit. 22.02.2023].

¹² Čl. 6 odst. 1 *Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120> [cit. 16.02.2023].

¹³ Čl. 2 odst. 2 *Listina základních práv EU* [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT> [cit. 18.02.2023].

¹⁴ Čl. 6 *Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104> [cit. 18.02.2023].

¹⁵ Čl. 6 *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*.

Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“¹⁶

Z důvodu kontextu práce je však nutné se zabývat zdravím člověka zejména jako součástí jeho tělesné a duševní integrity dle článku 7 Listiny, tedy nedotknutelnosti osoby. O ní bude pojednáno více v další kapitole.

¹⁶ Čl. 31 ibid.

2 Nedotknutelnost osoby

Listina zakotvuje právo na respektování tělesné a duševní integrity osoby a zákaz mučení a špatného zacházení. Ochrana tělesné a duševní integrity je Listinou přislíbena slovy „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*“¹⁷

Ochrana nedotknutelnosti si prošla značným vývojem a dříve zdaleka nebyla pojímána jako dnes a byla poskytována pouze ve smyslu ochrany před nezákonným zadržením či zatčením a vztahovala se výhradně na osoby užívající imunitu.¹⁸

Geneze tohoto práva postoupila s přijetím ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústavy Československé socialistické republiky, která přiznala nedotknutelnost osoby ve stejném rozměru všem osobám a stanovila, že „*Nedotknutelnost osoby je zaručena. Nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč v případech zákonem stanovených a na podkladě rozhodnutí soudu nebo prokurátora.*“¹⁹

Původní předpisy zakotvující nedotknutelnost osoby se tak vztahovaly výhradně na osobní svobodu, což je největší odlišnost v tom, jak je nedotknutelnost Listinou vnímána dnes. Listina osobní svobodě přičítá takovou důležitost, že ji oddělila od spojení „*nedotknutelnost osoby*“ a vyhradila jí samostatný článek.²⁰ Soukromí osoby však bylo roztrženo do dalších míst, kdy se Listina inspirovala původním návrhem ústavního zákona o základních právech a svobodách a zakotvila taktéž článek o ochraně před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Ochrana soukromí je tak upravena ve více člancích, což někteří poslanci Federálního shromáždění považovali za nadbytečné a naopak i přitěžující, jelikož tak dochází k nesystematickému užívání v judikatuře ÚS.²¹

¹⁷ Čl. 7 odst. 1 *ibid.*

¹⁸ *Zákon č. 35/1918 Sb., o osobní nedotknutelnosti (imunitě členů Národního shromáždění).*

¹⁹ Čl. 30 odst. 1 *zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.*

²⁰ Viz čl. 8 odst. 1 *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.*

²¹ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online]. V Praze: C.H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwy#> Čl. 7 odst. 1, marg. č. 1 [cit. 26.11.2022].

Nedotknutelnost osoby a soukromí je tak vykládána dvěma směry. První je interpretován pouze ve spojení s tělesnou a duševní integritou. Tento přístup je považován za logičtější jednak z hlediska systematiky Listiny, která má odpovídat důležitosti základních práv, a dále z hlediska obsahu samotného článku 7, kdy zákonodárce jistě nezakotvil pojem *soukromí* k tělesné a duševní integritě bezdůvodně. Druhý směr pojímá nedotknutelnost osoby jako generální ustanovení pro ochranu soukromí, kdy jeho jednotlivé složky, ať už ochrana osobních údajů nebo domovní svoboda, jsou více konkrétně zakotveny v dalších člancích Listiny.²² Z hlediska tématu této práce bude autorka přistupovat z pohledu prvního přístupu.

Určitým překvapením pro autorku je, že zvláštní právní úprava na úrovni mezinárodního práva dotýkající se nedotknutelnosti osoby není obsáhlá. Určité náznaky je možné nalézt například ve vyhlášce č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který se však dotýká článku 7 odst. 2 Listiny, o kterém bude pojednáno níže. Určitou výjimkou této absence je Úmluva o lidských právech a biomedicíně, která byla Českou republikou přijata v roce 2001. Úmluva o lidských právech a biomedicíně chrání integritu osoby z hlediska zdravotnické péče.²³ Mezi její ustanovení se řadí mj. zásada svobodného a informovaného souhlasu, kterému autorka níže věnuje samostatnou kapitolu. Z hlediska zaměření práce na nezletilé osoby nelze také opomenout sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Nelze opomenout také odstavec 2 téhož článku, který chrání tělesnou a duševní integritu před určitými zásahy. Tato ochrana je zakotvena Listinou slovy: „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“²⁴ Zde již existují mezinárodní prameny, ze kterých takové právo vychází. Jako první mezinárodní pramen, který byl již zmíněn v předešlém odstavci je Mezinárodní pak o občanských a politických právech. Dále sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“) a v neposlední řadě sdělení č. 9/1996 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu

²² Ibid. Čl. 7 odst. 1, marg. č. 2 [cit. 26.11.2022].

²³ Ibid. Čl. 7 odst. 1, marg. č. 6 [cit. 26.11.2022].

²⁴ Čl. 7 odst. 2 *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.*

zacházení nebo trestání. Byť se jedná o právo absolutní, tedy působí vůči všem, je uplatňováno v praxi především na orgány veřejné moci, zejména v rámci trestního řízení, kde je obsahem jednou ze stěžejních zásad trestního práva, a to zásady humanismu. Není však vyloučeno, že rušitelem tohoto práva bude jednotlivec.²⁵ Absolutní povaha však také reflektuje, že není možné uplatnit žádnou výjimku, tedy je nutné jej respektovat za každé situace, kdy tento přístup byl uplatněn mj. v rozhodnutí Ústavního soudu takto: „*Zákaz mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu lze na ústavní úrovni nalézt v čl. 7 odst. 2 Listiny nebo čl. 3 Úmluvy. Tato ustanovení zakotvují jednu z nejzákladnějších hodnot demokratických společností, což se odráží mimo jiné v jejich absolutní povaze neumožňující žádné výjimky za žádných okolností. Z pohledu zákazu mučení a špatného zacházení tudíž není podstatné, zda k němu došlo např. na základě předchozího chování oběti či jisté provokace nebo v situaci, kdy k tomu oběť žádný „důvod“ nezavdala.*“²⁶ Výjimkou nejsou ani mimořádné situace, kdy je například ohrožen život národa.²⁷ Nositelem takového práva je pouze fyzická osoba nehledě na občanství. To je společné pro oba odstavce článku 7 Listiny.²⁸

²⁵ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod*. čl. 7, marg. č. 50 [cit. 26.11.2022].

²⁶ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.12.2019, sp. zn. II. ÚS 1376/18* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/II._US_1376_18_an.pdf bod 22 [cit. 16.02.2023].

²⁷ Čl. 4 odst. 2 ve spojení s odst. 1 a čl. 7 *Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. [cit. 16.02.2023].

²⁸ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod*. Čl. 7, marg. č. 49 [cit. 26.11.2022].

3 Občanský zákoník a zvláštní předpisy zdravotnického práva

3.1 Občanský zákoník jako obecný právní předpis

Občanský zákoník zakotvuje obecnou úpravu nedotknutelnosti tělesné a duševní integrity.²⁹ Oproti předchozímu občanskému zákoníku, zákonu č. 40/1964 Sb., který pokládal blaho občanů až za jeho vedlejší zájem³⁰, tento občanský zákoník, jak již bylo uvedeno, zakotvuje tzv. antropocentrický přístup a přistupuje tak k člověku s respektem a přiznává mu nejvyšší význam, který je třeba zákonem chránit.

Nedotknutelnost osoby souvisí s možností, respektive nemožností libovolného zásahu do integrity člověka. Zásahem je zde myšleno, pokud s hodnotami osobnostního práva nakládá jiná osoba než osoba dotčená. Občanský zákoník stanovuje, že „*Mimo případ stanovený zákonem nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu.*“³¹ Tím rozdělil zásahy do integrity na zásahy dovolené, tedy na ty, ke kterým byl udělen souhlas nebo je zde existence jiného zákonného důvodu, a na zásahy nedovolené, tedy protiprávní.³²

3.2 Zvláštní úprava zásahu do integrity osoby a její vztah k občanskému zákoníku

3.2.1 Vztah speciality

Zásah do integrity osoby je v praxi realizován zejména prostřednictvím ochrany zdraví v rámci poskytnutí zdravotních služeb, na které se vztahuje zvláštní úprava. Stěžejním zákonem pro poskytování zdravotních služeb je zákon

²⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 254.

³⁰ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. I. obecná část* [online], s. 6. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

³¹ § 93 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³² HOLČAPEK, Tomáš. Rozhodnutí soudu jako zdroj oprávnění zásahu do integrity. *Časopis zdravotnického práva*. 2018, č. Vol 8, No 3, s. 3.

č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jako „zákon o zdravotních službách“). Poskytování zdravotních služeb je však upraveno i dalšími zákony zdravotnického práva, například zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „ZSZS“) nebo také zákonem č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (dále jen „transplantační zákon“).

Marian Kokeš popisuje tento vztah jako uplatnění zásady *lex specialis derogat legi generali* a užit se má tak zvláštního předpisu. Upozorňuje však, že tento vztah speciality se neuplatní vždy, a to v případě, že občanský zákoník upravuje určité záležitosti nad rámec zákona o zdravotních službách. Proto přednost zvláštního zákona před obecným se vždy musí posoudit v jednotlivých případech.³³

Naproti tomu Pavel Tůma přičítá ustanovením občanského zákoníku dotýkající se zásahu do integrity speciální povahu, stejně jako zákonu o zdravotních službách. Tyto zákony mají tak rovnocenné postavení, stojící vedle sebe, které se užijí v rámci své působnosti. Z toho důvodu není možné, aby se zde uplatnil vztah speciality.³⁴

Ustanoveních občanského zákoníku se užije na takové intervence do těla osoby, na které nemyslí zvláštní předpisy. Mezi takové zásahy se řadí zejména zákroky kosmetické povahy jako je jim například piercing nebo tetování.³⁵

3.2.2 Vztah subsidiarity

Zákon o zdravotních službách přijatý v roce 2011 nabyl účinnosti ještě za doby, kdy byl stále účinný původní občanský zákoník z roku 1964.³⁶ Původní úprava sice zakotvila osobnostní práva, ale to velice stručně a už vůbec se nezabývala samostatně problematikou tělesné a duševní integrity.³⁷

³³ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář* [online]. Praha: C.H.Beck, 2019. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpw2nrql4yq&tocid=nnptembsgjpw2nrql4yq> § 93, marg. č. 3, [cit. 02.02.2023].

³⁴ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I: Obecná část (§ 1-654) / Petr Lavický a kol* [online]. Praha: Beck, 2022, s. 389. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi2q&tocid=nnptembsgfpwk5tlgi2q> [cit. 19.11.2022].

³⁵ *Ibid.*, s. 386.

³⁶ *Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.*

³⁷ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I*, s. 388.

Z této skutečnosti lze vyvodit, že zákon o zdravotních službách tak nemohl s podporou subsidiární úpravy tělesné a duševní integrity nikterak počítat a byl již v době svého přijetí koncipován jako kodex. Ustanovení občanského zákoníku lze subsidiárně využít pouze tam, kde bylo možné užít subsidiárně původní občanský zákoník, a to pouze v rámci skutečně obecné soukromoprávní úpravy.³⁸

3.3 Smlouva o péči o zdraví

V rámci vztahu mezi občanským zákoníkem a zvláštními předpisy zdravotnického práva je dále důležité se zabývat smlouvou o péči o zdraví. Smlouva o péči o zdraví je institut, se kterým přišel až občanský zákoník a upevnil tak základy vztahu mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb. Zakotvení tohoto institutu bylo víc než nezbytné, neboť jak je už známo, v praxi k zásahům do integrity dochází nejčastěji poskytnutím zdravotních služeb.

Namísto tohoto institutu byly dříve užívané různé typy smluv, respektive se užívala smlouva inominátní, která v sobě skrývala znaky například smlouvy příkazní nebo také smlouvy o dílo.³⁹ Zajímavostí je rozhodnutí Nejvyššího soudu, který stanovil, že „*I když lidské tělo není věcí, lze smlouvu o provedení plastické operace a nároky plynoucí z vadného výkonu posoudit analogicky podle ustanovení upravujících smlouvu o opravě a úpravě věci.*“⁴⁰

Ustanovení občanského zákoníku se však překrývá s úpravou vztahu mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb s úpravou dle zákona o zdravotních službách. Tento vztah je vyřešen zásadou *lex specialis derogat legi generali*.⁴¹ Avšak i zde občanský zákoník najde své postavení jako speciální předpis. Jedná se zejména o situace, kde zvláštní předpis, tedy zákon o zdravotních službách na občanský zákoník odkazuje. Za příkladné ustanovení lze uvést například ustanovení § 35 zákona o zdravotních službách, který stanovuje

³⁸ Ibid., s. 389.

³⁹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 2636, marg. č. 1.

⁴⁰ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2013, sp. zn. 25 Cdo 1050/2012* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgnpwxzrgi4tany&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=text> [cit. 21.02.2023].

⁴¹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 2636, marg. č. 3.

„Pro vyslovení souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb nezletilému pacientovi se použijí právní předpisy upravující svéprávnost fyzických osob.“⁴²

Jak je již známo, poskytnutí zdravotních služeb však není jedinou možností, jak lze pečovat o zdraví osoby a na takovou zbytkovou kategorii dopadá zejména občanský zákoník. Jedná se zejména o služby poskytované v rámci živnosti, ať už se jedná například o výživové poradce nebo také o maséry. Michaela Povolná uvádí dále za příklad přírodní léčitelství.⁴³ Filip Křepelka však s tímto názorem nesouhlasí a považuje léčitelství za zapovězené.⁴⁴

⁴² § 35 odst. 1 věta třetí *Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)*.

⁴³ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 2636, marg. č. 2.

⁴⁴ KŘEPELKA, Filip. Právní aspekty léčitelství v mezinárodní a evropské perspektivě. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. č. 3/2016, s. 3. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpww6tqmjptgx3tl4yq&groupIndex=0&rowIndex=0#> [cit. 21.02.2023].

4 Rodičovská odpovědnost

4.1 Vývoj a nadnárodní úprava rodičovské odpovědnosti

Ustanovení § 855 občanského zákoníku zakotvuje vzájemná práva a povinnosti mezi rodiči a jejich dětmi. Toto ustanovení konkrétně naplňuje obsah rodičovské odpovědnosti, která zahrnuje „*Povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.*“⁴⁵

Dnešní právní úprava navázala na úpravu zákona č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „zákon o rodině“), která zavedla označení *rodičovské zodpovědnosti* v roce 1998. Termín zavedla velká novela, která odrážela moderní pojetí vztahů mezi rodiči a dětmi. To však neznamena, že dříve práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi nebyly upraveny, pouze jen nesly jiné označení jako například „*moc rodičovská*“. Označení „*zodpovědnosti*“ namísto dnes užívané „*odpovědnosti*“ odráželo nutnost odlišit jej od sankčního pojetí odpovědnosti, jako je například odpovědnost za škodu.⁴⁶

To však není zdaleka jediným rozdílem od úpravy, kterou má rodičovská odpovědnost podle občanského zákoníku dnes. Zavedení nové úpravy využilo možnost zohlednění určité geneze práv a povinností mezi rodiči a dětmi vycházejících z evropských právních předpisů, mezinárodních smluv nebo také judikatury Evropského soudu pro lidská práva, kdy v závislosti na tom má nyní rodičovská odpovědnost poněkud větší rozsah. Za stěžejní mezinárodní smlouvu lze určitě uvést Úmluvu o právech dítěte, která ve svém článku 18 stanovuje, že rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Článek má rodičům mj. vnuknout, že mají vystupovat ve shodě. Za další mezinárodní prameny, které přispěly dnešní podobě rodičovské odpovědnosti lze dále uvést úmluvu, jejíž název již nese pojem *rodičovské zodpovědnosti*, a to Haagská úmluva o pravomoci orgánů,

⁴⁵ § 858 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. [online]. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 733. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgi3a&tocid=nnptembsgbpwk5tlgi3a> [cit. 16.01.2023].

použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí nebo také Evropská úmluva o výkonu práv dětí. Harmonizaci rodičovské odpovědnosti však nejvíce přispělo doporučení Výborů ministrů Rady Evropy pod č. R (84) 4 o rodičovské odpovědnosti. Tento akt nezávazné povahy inspiroval nejen autory Principů evropského rodinného práva ve věci rodičovské odpovědnosti, ale také hlavní autory občanského zákoníku.⁴⁷

4.2 Dnešní úprava rodičovské odpovědnosti v občanském zákoníku a její obsah

Jak praví důvodová zpráva občanského zákoníku, rodičovská odpovědnost není spojována se sankcí za nesplnění povinností, ale naopak je spojována s řádným plněním povinností a výkonem práv. Tyto povinnosti a práva pak mají být vykonávány tak, jak rodiče dítěte nejlépe s ohledem na jejich schopnosti dokážou, a aby vždy sledovaly blaho dítěte. Toto právo se odráží například i v právu nezletilého na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce.⁴⁸ Zároveň povinnosti vycházející z rodičovské odpovědnosti jsou současně právem a naopak. A tak v případě, že rodič může uplatnit nějaké svá práva a vyžaduje blaho dítěte činnost rodiče, stane se takové právo povinností.

Občanský zákoník také odlišuje nositelství rodičovské odpovědnosti od jejího výkonu. Základní pravidlo nositelství upravuje § 865 občanského zákoníku, který stanovuje, že rodičovskou odpovědnost má každý rodič, pokud jí není soudem zbaven. Nositelem rodičovské odpovědnosti tak může být klidně osoba mladší 18 let i osoba omezená na svéprávnosti. Vzniká narozením dítěte a zaniká ve chvíli, kdy dítě nabude plné svéprávnosti. Právo výkonu rodičovské odpovědnosti však již každému rodiči náležet nemusí. Stejně tak se těchto práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nelze vzdát a případě, že ať děti či jejich rodiče tak učiní, nepřihlíží se k tomu. Rodiči se rozumí matka a otec zapsáni v rodném listě, nikoli tak například manžel rodiče dítěte, který není zároveň otcem.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ § 28 odst. 3 písm. e) bod 1. *Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).*

Nositelem se nerozumí ani poručník, který má kde kdy všechna práva a povinnosti k dítěti, jako má mít rodič.⁴⁹

4.2.1 Obsah rodičovské odpovědnosti

Již výše bylo uvedeno, že obsahem rodičovské odpovědnosti jsou práva a povinnosti. Tyto práva a povinnosti jsou jak osobní, tak majetkové povahy. Občanský zákoník má obširný výčet těchto práv a povinností, což je další odlišností od zákona o rodině. Přesto, že zákon o rodině takový výčet neobsahoval, byly určité instituty jako například ochrana dítěte nebo zajišťování jeho výchovy a vzdělání dovozovány literaturou a judikaturou.⁵⁰

Obsah rodičovské odpovědnosti je zakotven v § 858 občanského zákoníku, který stanovuje, že práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti spočívají v: péči o dítě, včetně péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochraně dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa bydliště, a v jeho zastupování a spravování jeho jmění. Naopak se do rodičovské odpovědnosti nezahrnuje vyživovací povinnosti a právo na výživné, jelikož jejich trvání je nezávislé na nabytí svéprávnosti a zletilosti. Dále do rodičovské odpovědnosti nepatří právo dát souhlas k osvojení dítěte a určit dítěti jméno a příjmení.⁵¹

S ohledem na téma této práce se bude práce dále zabývat konkrétně pouze péčí o dítě, včetně péče o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

4.2.2 Péče o dítě

Jak již bylo uvedeno výše, pod pojem *péče o dítě* spadá několik oblastí. Jedná se o péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte. Péčí se tak v nejširším slova smyslu rozumí rozhodování o dítěti. Rozhodování se týká ať už lékařské péče, nebo způsobu vedení života, kam se podřazuje trávení volného času nebo také náboženské směřování dítěte. Zároveň je nutné podotknout, že pod péčí o dítě ve smyslu rodičovské odpovědnosti

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník*, s. 735.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 214.

se nezahrnuje péče osobní, jako je střídavá péče a další formy. Proto povinnost péče o dítě má i rodič, který nemusí mít právo o dítě osobně pečovat.⁵²

4.2.3 Péče o zdraví dítěte

Ustanovení § 877 občanského zákoníku upravuje významné záležitosti, ke kterým je třeba souhlasu obou rodičů. K těmto demonstrativně vyčteným záležitostem se mj. řadí nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky. Tím se má na mysli zákroky týkající se duševní a tělesné integrity.

V této oblasti však může dojít k velkým kolizím jejich souhlasu, respektive nesouhlasu, ať už mezi rodiči, kteří jsou oba nositeli rodičovské odpovědnosti, nebo mezi rodičem či rodiči a dítětem.

⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník*, s. 736.

5 Zásah do integrity nezletilého se souhlasem

5.1 Souhlas dle občanského zákoníku

„Do tělesné integrity člověka lze zasáhnout jen s jeho souhlasem.“⁵³

Právo na duševní a tělesnou integritu je jednou z chráněných hodnot, kdy občanský zákoník je jedním právních předpisů, který tuto ochranu poskytuje. Pramenem této ochrany jsou zejména určité mezinárodní závazky, které jsou závazné i pro Českou republiku. Mezi ně se mj. řadí Úmluva o lidských právech a biomedicíně, která konkrétně v článku 5 stanovuje, že kterýkoli zákrok do zdraví osoby je možné uskutečnit pouze na základě poskytnutého svobodného a informovaného souhlasu.⁵⁴

Dalším pramenem je ústavní princip nedotknutelnosti, se kterým jsou spojena tři základní pravidla. Prvním a hlavním pravidlem je, že nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho souhlasu, nestanovuje-li zákon jinak. Pro doplnění další dvě pravidla stanovují, že nelze, aby lidské tělo či jeho části byly zdrojem majetkového prospěchu, a že tělo člověka je pod právní ochranou i po jeho smrti.⁵⁵

Občanský zákoník upravuje obecně výkon práva na duševní a tělesnou integritu, respektive zásah, do tohoto práva nehledě na postavení osob, které zákrok vykonávají a obsahu zákroku. Vedle toho však dále existují zvláštní předpisy, které upravují zvláštní normy pro výkon zásahu do integrity a v praxi se uplatní spíše jich.⁵⁶

V případě nezletilých osob převážně uděluje souhlas se zásahem do integrity její zákonný zástupce. Tomu však tak nemusí být pokaždé a může se jednat o situaci, kdy souhlas bude moci poskytnout sám nezletilý. Ustanovení § 31 občanského zákoníku stanovuje vyvratitelnou domněnku, kdy *„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“⁵⁷* Takové právo dítěte je uplatňováno i v rámci poskytování

⁵³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*, s. 254.

⁵⁴ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I.*, s. 385.

⁵⁵ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. I. obecná část*, s. 65.

⁵⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I.*, s. 385.

⁵⁷ § 31 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

souhlasu k zákrokům na svém těle. Zákon zároveň omezuje autonomii vůle dítěte v rozsahu, nemožnosti poskytnout souhlas k zákrokům zanechávající trvalé nebo závažné následky.

5.1.1 Obecné náležitosti souhlasu

5.1.1.1 Zásah a zákrok

Občanský zákoník je charakteristický tím, že se obecně snaží dodržovat terminologickou jednotnost, tj. užívání stejných slov pro stejné pojmy a užívání různých slov pro pojmy různé.⁵⁸ V úpravě o zásahu do integrity osoby občanský zákoník užívá dvou termínů, a to *zásah* a *zákrok*. Jedná se tak právě například o ustanovení § 93 občanského zákoníku, který stanovuje, že až na zákonné výjimky není možné provést *zásah* do těla osoby bez jejího souhlasu a naproti tomu ustanovení § 94 občanského zákoníku o informační povinnosti o *zákroku*. Dalo by se tak předpokládat, že tím zákonodárce vymezuje dva různé pojmy. Pavel Tůma v komentáři k příslušným ustanovením však zastává názor, že tím není stanoveno odlišné předmětové vymezení působnosti těchto ustanovení a dle jeho názoru zákonodárce chtěl pouze poukázat na časový aspekt zásahu do integrity. Tedy na časovou fázi od započetí zásahu do jeho dokonání.⁵⁹

5.1.1.2 Svobodný souhlas

Aby mohl být zásah do integrity uskutečněn na základě souhlasu, musí samotný souhlas naplnit určité náležitosti. Jednou ze dvou stěžejních zásad je svoboda souhlasu.

Význam svobodného souhlasu má dva rozměry. Jednak znamená, že je souhlas udělen bez fyzického a psychického nátlaku⁶⁰. Dále svoboda souhlasu umožňuje zásah do integrity odmítnout, případně svůj již udělený souhlas odvolat.⁶¹

⁵⁸ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. I. obecná část*, s. 23.

⁵⁹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I.*, s. 389.

⁶⁰ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*, s. 254.

⁶¹ STOLÍNOVÁ, Jitka a Jan MACH. *Právní odpovědnost v medicíně*. Praha: Galén, 2010, s. 197.

5.1.1.3 Informovaný souhlas

Informovaný souhlas předpokládá, že osoba, které má být zasaženo do její integrity, dokáže povahu zásahu a jeho následky posoudit na základě jí sdělené relevantní informace.⁶² To znamená, že osobě, které má být zasaženo do její integrity, byla srozumitelně sdělena povaha zákroku, jeho možné následky a tato osoba následně udělila svůj souhlas se zásahem.⁶³ Součástí srozumitelného sdělení se také míní, že osobě byly sděleny všechny alternativní řešení.⁶⁴ Více o obsahových náležitostech informovaného souhlasu bude pojednáno v kapitole „Informační povinnost zákroku“ a dále k formálním náležitostem v kapitole „Forma informovaného souhlasu“.

V případě, že je poskytnut osobou svobodný a informovaný souhlas, stále nevzniká poskytovateli zásahu do integrity povinnost takový zásah provést. O takové povinnosti lze totiž hovořit pouze v případě, že se jedná o zdravotnické zařízení, které se řídí zákonem o zdravotních službách a provedení zákroku je nutné ve prospěch života nebo zdraví dané osoby.⁶⁵

Svobodný a informovaný souhlas je tak pouze první podmínkou nezbytnou k provedení zákroku. Druhou podmínkou je vhodnost zákroku.⁶⁶

5.1.1.3.1 Omezení poskytnutí informovaného souhlasu

Občanský zároveň autonomii vůle omezuje, a to v rozsahu nemožnosti poskytnout informovaný souhlas zcela ke všem možným zásahům do těla. Nelze tak dle ustanovení § 93 odst. 1 občanského zákoníku udělit souhlas ke způsobení závažné újmy a v případě jeho udělení se považuje takové jednání za nicotné. Je však nutné porovnat možnost způsobení závažné újmy a k následkům, které v případě neprovedení takového zásahu.

⁶² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*, s. 254.

⁶³ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. I. obecná část*, s. 65.

⁶⁴ ARNOŠTOVÁ, Lenka Teska a Eva Ostruzska KLUSOVÁ. Zásahy do tělesné integrity člověka při poskytování zdravotních služeb. *Rekodifikační novinky* [online]. č. 12/2012, s. 6. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgipxe3s7gez6427gy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search> [cit. 19.02.2022]

⁶⁵ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 4.

⁶⁶ *Ibid.*, s. 5.

Jak již bylo výše uvedeno, dítě je v rámci poskytování souhlasu omezeno poněkud ve větším rozsahu. Ustanovení § 95 občanského zákoníku mu neumožňuje poskytnout souhlas k zákrokům zanechávající trvalé nebo závažné následky. Trvalými následky se rozumí i následky, které jsou dlouhodobého rázu, avšak ne doživotní. Taková interpretace má vést poskytovatele zásahu k vysoké opatrnosti. Za příklad lze uvést, je-li třeba, aby lékař zašil dítěti ránu malého rozsahu, po které bude mít dítě jizvu, měl by lékař vždy vyžadovat souhlas zákonného zástupce, neboť se jedná o následek trvalého charakteru. V případě mladistvých, tj. osob od 15 do 18 let se v praxi nejvíce řeší problematika tetování a piercingů. Ani však na ty se nevztahuje žádná výjimka a uplatní se na ně stejná pravidla, kdy je třeba souhlasu zákonného zástupce, neboť se jedná minimálně o dlouhodobý, avšak často až trvalý následek. Zákonodárce tímto chrání nezletilého, neboť má za to, že nezletilý není schopen následky takového charakteru zodpovědně zvážit. Zároveň zákonodárce tímto dosti omezuje rozsah rozhodování nezletilých o vlastní integritě.⁶⁷

5.1.1.4 Informační povinnost

Již bylo v kapitole „*Informativní souhlas*“ uvedeno, že osoba, které má být zasaženo do její integrity, rozumí povaze zákroku, jeho následkům a je seznámena s možnými alternativami zákroku. Tato kapitola se na obsahové náležitosti informativního souhlasu zaměří více podrobně.

Aby osobě bylo možné zasáhnout do její integrity, je nutné, k takovému zásahu poskytnout souhlas, a to před zásahem samotným. Takto poskytnutému souhlasu však musí přecházet srozumitelné vysvětlení povahy zákroku. Srozumitelnost občanský zákoník specifikoval v ustanovení § 94 odst. 1 na povinnost poučit osobu o povaze a účelu zákroku, způsobu jeho provedení, očekávaných následcích, možnostech nebezpečí pro zdraví a jiných možných postupech. Nad to je třeba poskytnout takové informace, aby osoba seznamující se s povahou zákroku opravdu esenciální jádro zákroku pochopila, respektive dalo

⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2# § 95, II. Trvalé a závažné následky> [cit. 13.03.2023].

by se předpokládat, že osoba povahu zákroku takto pochopí, a to vzhledem k jejím rozumovým schopnostem.⁶⁸

Nesplnění informační povinnosti má mnohé následky. Pokud osoba nebude náležitě poučena, nebude jí poskytnutý souhlas považován za informativní. V případě, že tedy následně bude do integrity osoby zasaženo bez udělení řádného informativního souhlasu, jedná se o neoprávněný zásah do osobnostního práva.⁶⁹ Osoba má tak na základě ustanovení § 82 odst. 1 občanského zákoníku právo domáhat se upuštění od takového zásahu, popřípadě aby byl odstraněn jeho následek. Vedle toho občanský zákoník dále upravuje povinnost škůdce nahradit, co způsobil svým zaviněným porušením povinnosti stanovenou zákonem.⁷⁰

Pro kontext této práce je podstatné zmínit úpravu občanského zákoníku o informovaném souhlasu poskytovaným zákonným zástupcem. V takovém případě bude vysvětlení podáno nejen osobě poskytující souhlas, ale také osobě dotčené zásahem. Vysvětlení se jí podá v míře přiměřené jejím schopnostem vysvětlení pochopit.

5.1.1.5 Forma souhlasu dle občanského zákoníku

Občanský zákoník uplatňuje zásadu, že souhlas se zásahem do integrity může osoba poskytnout v jakékoliv formě, vyjma kdy zákon pro určitý zásah formu stanoví. To znamená, že souhlas může být udělen ústně, písemně či jinou formou, ze které bude patrné, že osoba chtěla souhlas udělit. Nevylučuje se tak ani forma konkludentní.⁷¹

Písemný souhlas je vyžadován například u závažných zásahů do integrity dle § 96 občanského zákoníku. Za prvé se sem řadí případy, kdy má být oddělena část těla, která se dále neobnoví. Nevztahuje se to však například na nehty nebo vlasy, které jsou považovány dle občanského zákoníku za věci. Dále je stanoven požadavek písemné formy u lékařského pokusu. Toto ustanovení je však označováno za obsoletní, jelikož je samozřejmě tento případ bude vždy

⁶⁸ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1*, s. 390.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Viz § 2910 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁷¹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1*, s. 393.

proveden prostřednictvím zdravotní péče a uplatní se tak zvláštní zákonná úprava, jako je například ZSZS. Jako poslední případ, kdy občanský zákoník vyžaduje písemnou formu souhlasu je k zákroku, který vzhledem ke zdravotnímu stavu osoby není nutný. Uplatnění tohoto ustanovení opět však není časté, neboť se nevztahuje na kosmetické zákroky, které nezpůsobí trvalé či závažné následky a zákroky, které takový následek způsobí jsou opět prováděny jako zdravotní služba, na kterou se opět uplatní speciální úprava. Toto ustanovení se tedy vztahuje například na situace, kdy si osoba nechává dát piercing nebo si nechá udělat tetování. Nedodržení zákonem stanovené formy má za následek relativní neplatnost takového jednání. Mohou však nastat i takové případy, kdy nesplnění zákonem požadované formy bude mít za následek neplatnost absolutní, a to v případě, že udělení souhlasu se zjevně přičí dobrým mravům či narušuje veřejný pořádek.⁷²

5.1.1.6 Dříve vyslovení přání dle občanského zákoníku

Autonomie vůle je jednou z klíčových znaků, na kterých je občanský zákoník postaven. Zákonodárce zároveň chrání osoby, které této vůle nejsou zcela schopné prostřednictvím různorodých institutů.

Jedním prostředkem této ochrany je předběžné opatření, na které dříve vyslovené přání dle některých názorů navazuje. Předběžné opatření slouží pro případy, kdy osoba ví, respektive tuší, že v budoucnu nebude způsobilá právně jednat, a může tak určit, aby její záležitosti byly „*spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem.*“⁷³

Dříve vyslovené přání je zejména spojováno s výkonem zdravotních služeb a také tak o dříve vysloveném přání dle zákona o zdravotních službách bude více pojednáno níže.

Ustanovení § 98 odst. 2 občanského zákoníku se na rozdíl od zvláštní úpravy, kde je umožněno udělit souhlas dopředu a je to následně považováno za dříve vyslovené přání, dle občanského zákoníku nelze informovaný souhlas udělit *pro futuro*, neboť takový souhlas se dává *ad hoc* na základě současného stavu

⁷² Ibid.

⁷³ § 38 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

jedince.⁷⁴ Pavel Tůma však vyznává takový názor, že dříve vyslovené přání podle občanského zákoníku má podobnou povahu jako dříve vyslovené přání podle zákona o zdravotních službách, neboť hlavním cílem takového přání má být zejména posílení váhy názoru člověka, jehož se zásah týká. I z toho důvodu, oproti dříve vysloveného přání dle zákona o zdravotních službách, je zde neexistence povinné formy při sdělování takového přání. Právě z důvodu takové absence je považován tento institut za sporný, zda se jedná o samostatnou úpravu či je speciálním doplněním výše zmiňovaného předběžného opatření. U něj však je povinná písemná forma, která se nepovažuje u dříve vysloveného přání za vhodný požadavek, neboť by silně omezil právě autonomii vůle.⁷⁵

I přes existenci vysloveného takového přání však stále existuje právo osob určených zákonem udělit informovaný souhlas, pokud jsou dle zákona povolávány. V případě, že však bude existovat vědomí o dříve vysloveném přání a informovaný souhlas udělený zákonnou osobu bude v rozporu s takovým přáním, mělo by se dát přednost přáním člověka, do jehož integrity je zasaženo. Nesmí to však být na újmu takového člověka.⁷⁶

5.1.1.7 Informovaný souhlas dle ustanovení péče o zdraví

Občanský zákoník stanovuje v rámci poskytování péče o zdraví nutnost existence souhlasu ošetřovaného, pokud zákon nestanoví jinak. Dalo by se předpokládat, že takové ustanovení je až nadbytečné, neboť ustanovení § 93 občanského zákoníku stanovuje, že „*Mimo případ stanovený zákonem nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu.*“⁷⁷ V rámci péče o zdraví se však nejedná pouze o úkony, které zasahují integritu člověka ve smyslu citovaného ustanovení. Občanský zákoník péči o zdraví vymezuje jednak pozitivně, tedy že péče o zdraví „*Zahrnuje úkon, prohlídku nebo radu a všechny další služby, které se týkají bezprostředně ošetřovaného a které jsou vedeny snahou zlepšit nebo zachovat jeho zdravotní stav.*“⁷⁸ Zároveň je péče

⁷⁴ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 15.

⁷⁵ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 98, marg. č. 12

⁷⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. 1, s. 15.

⁷⁷ § 93 odst. 1 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁷⁸ § 2637 věta první *ibid.*

o zdraví vymezena i negativně a to tak, že „není činnost spočívající jen v prodeji nebo jiném převodu léků.“⁷⁹

Forma souhlasu není ustanovením přímo zakotvena, a tak se vyvozuje stejný princip jak již u výše popsaného souhlasu dle § 93 občanského zákoníku, tj. lze jej udělit ústně, písemně i konkludentně. Zároveň požaduje-li zákon písemnou formu, musí být taková forma splněna. Zde se bude jednat zejména právě o případy v rámci poskytování zdravotních služeb dle zvláštních předpisů.⁸⁰ Zároveň je možné, aby si strany písemnou smlouvu dohodly, respektive požaduje-li písemné stvrzení souhlasu ať už poskytovatel péče o zdraví nebo ošetřovaná osoba, druhá strana v takové formě souhlas stvrdí. Jedná se o určitou opatrnost v rámci potencionálních sporů, které se mohou zejména dotýkat míry poučení.⁸¹

Poučení musí předcházet poskytnutí souhlasu. Ošetřovaný nemá a nemůže mít o svém zdravotním stavu a péči, která má nadcházet stejné povědomí, jako právě poskytovatel této péče. Z takového důvodu také nemůže poskytnout souhlas k něčemu, o čem nemá řádné informace.⁸² Takové informace udělené poskytovatelem naplňují institut poučení dle ustanoveních péče o zdraví, jestliže „*Ošetřovaný pochopil svůj zdravotní stav, způsob, účel a nezbytnost péče o zdraví včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví, jakož i to, zda přichází v úvahu i případný jiný způsob péče o zdraví.*“⁸³ V případě, že ošetřovaná osoba požádá o poučení v písemné formě, je poskytovatel povinen takové poučení poskytnout. Zároveň by písemná forma neměla nahrazovat poskytnutí poučení jako celku a mělo by tak vždy dojít zejména k osobnímu rozhovoru mezi poskytovatelem a ošetřovaným.⁸⁴

Ošetřovanou osobou může být samozřejmě i právě osoba nezletilá. V případě že je taková osoba schopna úsudku, podává se poučení i jí. Při poskytování poučení se přihlédne k jejímu věku a rozumové vyspělosti.

⁷⁹ § 2637 věta druhá ibid.

⁸⁰ srov. § 17 odst. 3 *Zákon č. 285/2002 Sb., Zákon o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).*

⁸¹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník.* § 2642, marg. č. 11.

⁸² POŘÍZEK, Jan. Ke smlouvě o péči o zdraví dle nového občanského zákoníku. *epravo.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-smlouve-o-peci-o-zdravi-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-94360.html> [cit. 21.02.2023].

⁸³ § 2639 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

⁸⁴ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník.* § 2638, marg. č. 8

Zároveň je poučení, dle ustanovení § 2638 odst. 2 občanského zákoníku, poskytnuto zákonnému zástupci takové osoby.

5.1.1.8 Odvolání souhlasu

Občanský zákoník stanovuje obecné pravidlo pro změnu právního jednání takovým způsobem, že „*Vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě.*“⁸⁵ Takové pravidlo však není bez výjimky. Ustanovení § 97 občanského zákoníku upravuje formu, jak udělený souhlas lze odvolat a stanovuje tak, že pro odvolání souhlasu lze užít jakékoliv formy, přesto, že souhlas vyžadoval určitou formu, respektive formu písemnou.

Informovaný souhlas je považován za jednu z forem svolení, kdy se jedná o jednostranné právní jednání, které nezakládá závazek, a z toho důvodu je možné takový souhlas kdykoliv odvolat. V případě odvolání ani nevzniká osobě, která měla zásah učinit nárok na náhradu vynaložených nákladů.⁸⁶

Pro případy, kdy zákon nevyžaduje písemnou formu se pojí vyvratitelná domněnka, že souhlas udělen byl. Stejně tak v případě, že není jisté, zda došlo k odvolání souhlasu, které nebylo učiněno písemně, se má za to, že k odvolání nedošlo. Takové ustanovení je specifické tím, že oproti jiným ustanovením tíží osobu dotčenou, a ne osobu činící zásah. Tíha této úpravy se odráží v povinnosti nést břemeno tvrzení a břemeno důkazní v civilním soudním řízení a osoba tížena těmito břemeny bude tak muset prokázat událost, která se nestala.⁸⁷

5.1.2 Další osoby oprávněné dát souhlas k zásahu do integrity nezletilého

5.1.2.1 Poručník

5.1.2.1.1 Obecně k institutu poručenství

Institut poručenství se občanský zákoník věnuje od § 928 do § 942, a jedná se tak o nejvíce rozsáhlou úpravu náhradní péče o dítě. Poručník je jmenován soudem dítěti, jehož ani jeden rodič nevykonává rodičovskou odpovědnost

⁸⁵ § 564 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1*, s. 394.

⁸⁷ Ibid.

v plném rozsahu. Z toho důvodu poručníkovi nezbytně náleží všechny práva a povinnosti a teprve vzhledem k osobě poručníka, dítěte a důvodu odejmutí práv a povinností rodičům, je tento rozsah práv soudem upraven jinak. Poručník však nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Je nezbytné upozornit, že poručník se nestává nositelem rodičovské odpovědnosti, nýbrž ji jen vykonává.⁸⁸

5.1.2.1.2 Rozsah oprávnění poručníka v rozhodování o integritě nezletilého

Občanský zákoník v ustanovení § 934 upravuje povinnosti poručníka a stanovuje tak, že „*Každé rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti týkající se dítěte musí být schváleno soudem.*“⁸⁹

Podstatné záležitosti, které podléhají schválení soudu jsou jednat osobní povahy a jednat povahy majetkové, a zároveň se nejedná o záležitosti každodenní či běžné. Vzhledem ke kontextu práce se autorka zabývala zejména záležitostmi osobní povahy, kam se řadí od výchovy dítěte přes jeho vzdělání až právě k závažným lékařským zákrokům.⁹⁰

Jednání poručníka za dítě je však omezeno na ty záležitosti, ve kterých dítě nemůže dle ustanovení § 31 občanského zákoníku jednat samo. Zároveň i přes ne plnou svéprávnost dítěte je nutné přihlédnout k jeho názoru.⁹¹ V případě, že dojde ke kolizi názoru dítěte a poručníka, bude dítěti ustanoven kolizní opatrovník a o věci rozhodne soud.⁹²

5.1.2.2 Opatrovník

5.1.2.2.1 Kolizní opatrovník

Občanský zákoník vymezuje případy, za kterých je dítěti ustanoven opatrovník, a to v případě „*Hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby*

⁸⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník*, s. 1072.

⁸⁹ § 934 odst. 1 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník*, s. 1085.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 934, marg. č. 1.

na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon.“⁹³

V prvním případě se tak jedná o tzv. kolizního opatrovníka. Ten je, dle ustanovení § 892 odst. 3 občanského zákoníku, třeba ustanovit dítěti v případě, kdy jednání rodičů by bylo ve střetu se zájmy dítěte, či by jejich jednání zapříčinilo střet zájmů jejich dětí. Střet zájmů však může být pouze potencionální a postačí tak jeho hrozba, aby dítěti dle ustanovení § 460 občanského zákoníku byl ustanoven kolizní opatrovník.

Konkrétní situace, kdy dítěti bude takto ustanoven kolizní opatrovník, mohou být v praxi časté, neboť se dotýkají i majetkové sféry, kdy dítě a jeho rodiče jsou smluvními stranami určité smlouvy, ať už se jedná o kupní smlouvu či například smlouvu o poskytnutí úvěru ze stavebního spoření.⁹⁴

V kontextu této práce je zejména zmínit ustanovení kolizního opatrovníka ve všech řízeních soudu o nezletilé podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Ten v ustanovení § 466 vymezuje demonstrativní výčet záležitostí, o kterých soud ve věcech nezletilých rozhoduje, kde mj. je vymezeno řízení ve věci *péče o nezletilé*, kam analogicky dle obsahu rodičovské odpovědnosti se řadí zejména péče o zdraví dítěte.

5.1.2.2.1.1 Judikatura Ústavního soudu

Jedním z nejznámějších případů, který v kontextu této práce je nezbytný zmínit, je případ *Právo rodičů odmítajících léčbu nezletilého dítěte*, kterým se zabýval Ústavní soud pod sp. zn. III. ÚS 459/03. Případ se zabýval chlapcem, kterému bylo diagnostikované nádorové onemocnění, které v případě absence léčby povede k jeho smrti.

Léčba však vyžadovala poskytnutí dítěti krevní transfuze. K těm rodičům dítěte z náboženských důvodů nepřistupovali pozitivně, avšak z počátku s léčbou souhlasili.

Po určité době, co byl chlapec předán do domácí léčby, se však jeho stav značně zhoršil a musel být opět přijat do nemocnice, kdy bylo nutné poskytnout

⁹³ § 943 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

⁹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník*, s. 1095.

další krevní transfuze. Rodiče dítěte však uvedli do prohlášení, že nemohou s takovým postupem z náboženských důvodů souhlasit a dožadovali se tak po zdravotním personálu, aby dítěti byly podávány pouze léky zmírňující bolest. Takovým přístupem však rodiče dítěte vystavovali své dítě smrti, neboť k uzdravení nevedla žádná jiná alternativa.

O celé situaci informovala přímo nemocnice, kde byl nezletilý hospitalizován, Magistrát města Karviná, který podal návrh k Okresnímu soudu na vydání předběžného opatření, který zároveň ustanovil nezletilému opatrovníka, který jej zastupoval v řízení před soudem. Rodiče se ústavní stížností domáhali zrušení předběžného opatření podle ustanovení § 76a občanského soudního řádu, který byl s přijetím zákona o zvláštních řízeních soudních zrušen. Rodiče argumentovali, že rozhodnutím soudu bylo porušeno mj. jejich právo dle článku 32 odst. 4 Listiny. Ústavní soud následně ve svém nálezu stanovil, že *„Smyslem a cílem vydání předběžného opatření byla ochrana práv nezletilé osoby, a to práva na ochranu zdraví podle čl. 31 Listiny a jeho práva na život zakotveného v čl. 6 Listiny.“*⁹⁵ Následně se zabýval nezbytností vydání takového opatření, přičemž stanovil, že *„Ochrana zdraví a života dítěte, a o ni vzhledem ke konkrétním okolnostem skutečně šlo, je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní. Jinak řečeno, obecné soudy jsou povinny zajistit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy jeho rodiče, zvláštní pozornost však musí být věnována zájmu dítěte, který může, v závislosti na své povaze a závažnosti, převážet nad zájmem rodiče; především nelze připustit, aby rodiče přijímali opatření škodlivá pro zdraví nebo rozvoj dítěte.“*⁹⁶

5.1.2.3 Pěstoun

5.1.2.3.1 Obecně k institutu pěstounské péče

Pěstounská péči se věnuje občanský zákoník od ustanovení § 958 a jako další se řadí mezi instituty náhradní rodinné péče. K jejímu využití dochází

⁹⁵ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.08.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03* [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GefText.aspx?sz=3-459-03> [cit. 28.03.2023].

⁹⁶ *Ibid.*

subsidiárně, a to v takovém smyslu, že je možné ji nařídit v případě, že o dítě nemůže pečovat rodič ani poručník. Zároveň jí zákonodárce dává přednost před péčí ústavní. Její charakter subsidiárního institutu potvrzuje i rozhodnutí o jejím trvání, kdy je nařízena pouze do doby, dokud přetrvává překážka, která brání rodičům dotyčného dítěte o jeho osobní péči.

5.1.2.3.2 Rozsah oprávnění pěstouna v rozhodování o integritě nezletilého

Rozsah oprávnění v rozhodování o dítěti se dělí mezi rodiče a pěstouny. „*Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi*“⁹⁷ Rodiče tak zůstávají zákonnými zástupci dítěte nadále.⁹⁸

Práva a povinnosti vymezuje občanský zákoník v § 966, kdy jeho hlavní povinností je osobní péče o dítě. S osobní péčí o dítě jsou zároveň spojeny mnohé další životní situace dítěte, které pěstoun musí řešit a zákonodárce mu tak svěřuje určitá další práva a povinnosti. Zejména mu je svěřeno vykonávat přiměřeně stejná práva a povinnosti, které jinak vykonávají rodiče. Přiměřenost lze shledávat i v oprávnění pěstouna rozhodovat pouze o běžných záležitostech dítěte. Využitím interpretačního pravidla *argumentum a contrario* lze dovodit, že pěstounovi tak nepřísluší rozhodovat o záležitostech významného charakteru. Významné záležitosti, jak již bylo uvedeno výše, vymezuje občanský zákoník demonstrativním výčtem, kdy za ně považuje „*Nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.*“⁹⁹

Za běžné záležitosti v rámci léčebných a obdobných zákroků se považuje například preventivní prohlídka, vyšetření a ošetření dítěte běžného charakteru. Naopak za ty podstatné záležitosti, o kterých přísluší rozhodovat rodičům, se považují ty zásahy, které mají trvalé a vážné následky či je takový zásah spojen s vysokým nebezpečím pro život a zdraví dítěte.¹⁰⁰

⁹⁷ § 960 odst. 1 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

⁹⁸ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník.* § 996, marg. č. 2 [cit. 13.03.2023].

⁹⁹ § 877 odst. 2 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

¹⁰⁰ *Právní analýza instutu pěstounských smluv* [online]. Institut projektového řízení a. s., 2015, s. 20. Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/projekty/cz04/2-ANALYZA-PESTOUNSKYCH-SMLUV---FINAL-\(2\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/projekty/cz04/2-ANALYZA-PESTOUNSKYCH-SMLUV---FINAL-(2).pdf) [cit. 13.03.2023].

5.1.3 Informovaný souhlas za dotčenou osobu

Ustanovení § 98 občanského zákoníku pamatuje na situace, kdy je třeba poskytnout informovaný souhlas, ale dotčená osoba tak jej učinit nemůže pro neschopnost projevit vůli, byť jen na dobu přechodnou. Úprava se tak vztahuje na dvě situace.

První z nich je, pokud je osoba omezena na svéprávnosti.¹⁰¹ Poskytnutí informovaného souhlasu je právním jednáním, které musí naplnit náležitosti jako každé jiné jednání. Jedním z těchto náležitostí je, že jej činí osoba, která je k takovému jednání způsobilá, tj. svéprávná. Plné svéprávnosti osoba nabývá buď zletilostí, popřípadě uzavřením manželství či přiznáním soudem. Plnou svéprávnost tedy nemá osoba, která nesplnila podmínky výše, popřípadě jí byla svéprávnost omezena rozhodnutím soudu. V případě, že se však jedná o osobu, která je zletilá a její svéprávnost byla omezena soudem, nemá to za následek, že osoba nemůže činit žádná právní jednání, neboť soud je povinen svéprávnost omezit jen „*V rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat.*“¹⁰², a v důsledku toho soud určí rozsah, v jakém je způsobilost člověka právně jednat omezena.

Druhou skutečností, na kterou ustanovení § 98 odst. 1 občanského zákoníku pamatuje, je případ, kdy osoby nejsou způsobilé projevit vůli v daný okamžik, neboť toho nejsou schopné v pravém slova smyslu. Může se tak jednat o nemožnost poskytnout informovaný souhlas z důvodu nemoci, ačkoli osoba je plně svéprávná.¹⁰³ Za takovou osobu může poskytnout osoba, která se stává zástupcem *ex lege* v případě, že se naplní podmínky vymezené tímto ustanovením. Do výčtu těchto osob řadíme přítomného manžela, rodiče nebo jinou osobu blízkou. Pořadí těchto osob však není stanovena a je-li jich více v danou chvíli přítomných, můžou se dostat do střetu názorů. V případě, že ani jedna z těchto osob není přítomna, určil občanský zákoník již pořadí osob, od kterých je souhlas vyžadován. Prioritní postavení má manžel, kdy není-li přítomna žádná z výše uvedených osob, je třeba souhlasu manžela. Není-li manžela, tak rodiče a není-li rodiče, tak osoby blízké. Zároveň od těchto nepřítomných osob je souhlas vyžadován pouze v případě, že je možné je zastihnout a zároveň neexistuje hrozba nebezpečí z prodlení. Jestliže není možné obdržet souhlas ani od jedné z výše uvedených osob,

¹⁰¹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník.* § 98, marg. č. 2

¹⁰² § 57 odst. 1 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

¹⁰³ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník.* § 98, marg. č. 2.

občanský zákoník zplnomocňuje k poskytnutí souhlasu jakoukoliv přítomnou osobu, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem. Takové generální zmocnění však není dokonalé, neboť se zákonodárce tímto rozděluje osobu blízkou a osobu s mimořádným zájmem o dotčenou osobu, aniž by rozdíl mezi nimi nějak specifikoval.

Dále autoři komentáře Jan Petrov, Michal Výtisk, Vladimír Beran a kolektiv upozorňují, že takto neurčitě vymezený okruh osob, které mohou rozhodovat o něčí integritě je v rozporu s ústavním požadavkem na ochranu integrity.¹⁰⁴

5.1.3.1 Vztah ustanovení § 93 odst. 2 a § 98 odst. 1 občanského zákoníku

Již výše bylo uvedeno, že se ustanovení § 98 odst. 1 občanského zákoníku vztahuje mj. na osoby s omezenou svéprávností. Omezeně svéprávnou osobou je vedle osoby, které byla svéprávnost omezena soudem, osoba nezletilá. Zákonodárce do ustanovení § 98 odst. 1 občanského zákoníku vložil kumulativní podmínku absence zákonného zástupce, aby bylo možné užít této normy.

Na vztah těchto dvou ustanovení pohlíží různí autoři odlišně. Marian Kokeš se k ustanovení § 98 odst. 1 občanského zákoníku vyjadřuje tak, že se jej neužije v případě, že osoba zákonného zástupce má. Dále doplňuje, že se dle něj nejedná pouze o rodiče dítěte, ale také o další osoby, které mají obdobné postavení jako rodič, tj. například opatrovník, poručník nebo také pěstoun.¹⁰⁵ Dalo by se tak chápat, že takové ustanovení by nemělo být aplikovatelné na nezletilé osoby, neboť ty takovou osobu vždy mají ať už zákonem uznanou či zákonem ustanovenou. Karel Svoboda však vysvětluje část věty „*nemá-li zákonného zástupce*“¹⁰⁶ tak, že se jedná o „*reálnou nedosažitelnost zákonného zástupce do doby předpokládané poruchy zdraví, a to i za situace, kdy člověk, o něhož jde, takového zákonného zástupce má.*“¹⁰⁷ Za příkladnou situaci si lze představit okolnost, kdy se dítě zraní při jízdě na kole a důsledku zranění musí jít na operaci. Zranění zároveň nejsou takového charakteru, kdy by se dítě vyskytovalo v náhlém a patrném nebezpečí ve smyslu § 99 občanského zákoníku a je tak třeba poskytnutí souhlasu.

¹⁰⁴ Ibid. § 98, marg. č. 8.

¹⁰⁵ Ibid. § 98, marg. č. 3.

¹⁰⁶ § 98 odst. 1 věta první *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 35.

Zároveň rodiče dítěte, tedy jeho zákonní zástupci jsou nyní však na dovolené a o dítě se stará jeho teta, která se za podmínek v této situaci stává osobou blízkou ve smyslu ustanovení § 98 odst. 1 věty první občanského zákoníku a je tedy oprávněna poskytnout souhlas.¹⁰⁸

5.2 Souhlas dle zákona o zdravotních službách

5.2.1 Obecně k zákonu o zdravotních službách

Zákon o zdravotních službách je nástupcem zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“) a dále zákona č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Nová úprava byla více než nezbytná, neboť úprava zdravotní péče ve zmiňovaných zákonech byla dávno překonaná, navíc byla roztržena do více předpisů, které nebyly navzájem téměř provázané a nutnost změn byla v takovém rozsahu, kdy by pouhá novelizace původních předpisů nebyla možná. Jejím jedním z mnoha cílů bylo sjednotit terminologii v této oblasti, jelikož zákon o péči o zdraví lidu vymezoval zdravotní péči jinak než zákon upravující úhradu péče ze zdravotního pojištění. Tím byla ohrožena vymahatelnost nároku pojištěné osoby na zdravotní péči hrazenou ze zdravotního pojištění.¹⁰⁹

Další významnou změnou, kterou zákon o zdravotních službách přinesl je postavení pacienta, který byl do té doby „*Pouze pasivním účastníkem s velmi omezenými právy rozhodovat o tom, která péče mu má být poskytnuta.*“¹¹⁰ Zde se inspiroval Deklarací práv onkologických pacientů, která ihned v preambuli stanovuje, že účastníci deklarace „*Uvědomují si, že pacient není jen uživatelem, ale současně i aktivním účastníkem péče zdravotníků a zdravotnických zařízení a že má svá práva.*“¹¹¹ Pro význam této práce je také nutné zmínit z nadnárodních

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mzxgjpwi6q&rowIndex=0#> I. obecná část, A. Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad, 1. Důvod předložení; [cit. 22.02.2023].

¹¹⁰ Ibid. I. Obecná část; A. Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad; 1. Důvod předložení.

¹¹¹ *Deklarace práv onkologických pacientů, přijatá 29.června 2002 v norském Oslo* [online]. Dostupné

pramenů Úmluvu o právech dítěte a Chartu práv dětských pacientů organizace National Association for the Welfare of Children in Hospital.

5.2.2 Souhlas u nezletilých osob

Úmluva o lidských právech a biomedicíně stanovuje, že nezletilá osoba může být způsobilá udělit souhlas se zásahem do její integrity. Podmínky, které musí takový souhlas splnit, jsou stejné, jako u osob plně zletilých a svéprávných, tj. souhlas musí být svobodný a informovaný. Jedná se tak o tzv. *objektivní podmínky*. Souhlas nezletilých osob však pro jejich ochranu musí naplnit také tzv. *subjektivní podmínky*, kam se řadí rozumová a volní vyspělost odpovídající věku nezletilé osoby.¹¹² Tyto subjektivní podmínky vymezené v zákoně o zdravotních službách naplňují význam obecné úpravy občanského zákoníku, který vymezuje právní jednání nezletilých tak, že „Každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“¹¹³ Je tak nezbytné, aby nezletilá osoba byla schopna chápat a rozeznat informace o poskytované zdravotní službě a konsekvence jejího poskytování, aby mohla udělit kvalifikovaný souhlas, případně alespoň sdělit svůj názor na poskytnutí zamýšlených zdravotních služeb. Tento názor je pak důležitým faktorem, který se zohledňuje při rozhodnutí, zda bude či nebude zdravotní služba dítěti poskytnuta. Mezi služby, které jsou poskytovány staršímu nezletilému dítěti s postačujícím jeho souhlasem jsou například výkony preventivních prohlídek.¹¹⁴ Úmluva o lidských právech a biomedicíně stanovuje, že „jestliže nezletilá osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden bez svolení jejího zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny zákonem.“¹¹⁵ To, jestli osoba je či není způsobilá, vyhodnotí

z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/49246/120062706.pdf?sequence=4&isAllowed=y> [cit. 22.02.2023].

¹¹² GREPL, Jan. Zásah do integrity dítěte. *Právní rozhledy* [online]. roč. 2020, č. 21, s. 733. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgbpxa4s7giyv6427g4ztg&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#> [cit. 23.11.2022].

¹¹³ § 31 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁴ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 55.

¹¹⁵ Čl. 6 bod 2 Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně.

poskytovatel zdravotní služby. V případě, že dojde k závěru, že nezletilá osoba nenaplnuje subjektivní podmínky, poskytne informovaný souhlas za ni zákonný zástupce.¹¹⁶

Dle platné legislativy postačí pro zásah do integrity dítěte souhlas pouze jednoho zákonného zástupce, a to i v případě, že se jedná o vážné úkony. Lékař tak nemusí například zjišťovat názor druhého rodiče, pokud je v dobré víře, že rodič, který udělil informovaný souhlas, jednal v tu chvíli se souhlasem druhého rodiče. Právě zde došlo k posunu od prvotní úpravy zákona o zdravotních službách, neboť ta dříve zakotvovala povinnost přítomnosti obou rodičů při rozhodování o závažném zásahu do integrity dítěte až na případy neodkladné péče. V případě, že nebyl jeden rodič přítomen, musel být případ podán k rozhodnutí soudu za účelem ustanovení opatrovníka. Tato neuvážená úprava byla zrušena poté, co soudci, kteří působili na opatrovnickém úseku, vznesli závažné připomínky k Ministerstvu zdravotnictví ČR a byla následně provedena novela zákona s č. 66/2013 Sb. Přesto tedy, že nyní stačí souhlas pouze jednoho rodiče, v případě, že lékaři je známa pochybnost ohledně souhlasu druhého rodiče, či rodič vyjádří svůj aktivní nesouhlas se zákrokem, je třeba tento nesouhlas respektovat a může být substituován jedině rozhodnutím soudu. Opět se to však nevztahuje na případy, kdy je dítěti nutné poskytnoutou neodkladnou péči.¹¹⁷

Je samozřejmé, že za zákonné zástupce se zde nepovažují pouze rodiče dítěte, nýbrž také například osvojitel dítěte, opatrovník, poručník, pěstoun nebo jiná pečující osoba.¹¹⁸

¹¹⁶ GREPL, Jan. *Zásah do integrity dítěte*, s. 733.

¹¹⁷ MACH, Jan. *Medicínské právo--co a jak: praktické rady pro lékaře a zdravotníky*. Praha: Galén, 2015, s. 36.

¹¹⁸ GREPL, Jan. *Zásah do integrity dítěte*, s. 733.

5.2.2.1 Obecné náležitosti souhlasu

5.2.2.1.1 Informovaný souhlas

Protože pacient se s přijetím zákona o zdravotních službách stal rovnocenným účastníkem procesu poskytování zdravotních služeb,¹¹⁹ má právo vyslovit souhlas i nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb.

Základ právní úpravy informovaného souhlasu položila Úmluva o lidských právech a biomedicině ve znění: „*Jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas.*“¹²⁰ Na ni navázal právě zákon o zdravotních službách, který zakotvil zákonný požadavek svobodného a informovaného souhlasu.¹²¹

Poskytnutí informovaného souhlasu se považuje za právní jednání, které jako každé jiné musí splňovat určité požadavky, aby bylo platné. Mezi takové náležitosti řadíme způsobilost osoby k takovému jednání, která tak činí svobodně a srozumitelně.¹²²

Informovaný souhlas lze ze své povahy udělit pouze v případě, že osoba je řádně informována. Tím se rozumí, že je dostatečně informována o svém zdravotním stavu a možnostech následné léčby. Zákon o zdravotních službách postavil najisto, co se rozumí informacemi o svém zdravotním stavu. Jedná se o údaje o:

- a) *„příčině a původu nemoci, jsou-li známy, jejím stadiu a předpokládaném vývoji;*
- b) *účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaných zdravotních služeb, včetně jednotlivých zdravotních výkonů;*
- c) *jiných možnostech poskytnutí zdravotních služeb, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích pro pacienta;*
- d) *další potřebné léčbě;*
- e) *omezeních a doporučeních ve způsobu života s ohledem na zdravotní stav;*

¹¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). I. OBECNÁ ČÁST; A. ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA Z HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE PODLE OBECNÝCH ZÁSAD; 1. Důvod předložení

¹²⁰ Čl. 5 věta první Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

¹²¹ § 28 odst. 1 Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹²² TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 53.

f) možnosti vzdát se podání informací o zdravotním stavu nebo určit osoby, které mohou být informovány vedle pacienta, nebo místo pacienta, případně vyslovit zákaz podávání informací o zdravotním stavu.¹²³

Dá se předpokládat, že recipient výše zmiňovaných informací bude považovat za nejdůležitější právě rizika zdravotního výkonu. Je zřejmé, že při zásahu do lidského těla existuje velké množství nebezpečí, které mohou nastat. Z principu je však jasné, že aby informovaný souhlas měl svůj význam, není vhodné, respektive vůbec přípustné, aby poučení bylo nadbytečné a pacient pak nebyl schopný takové množství informací ani uchopit. Takto udělený souhlas se pak považuje jako za neinformovaný.¹²⁴ Tuto myšlenku také podtrhuje judikatura následovně: „Ani poučení o rizicích zákroku však není bezbřehé. Rozličných rizik lze pro každý zákrok vyjmenovat v podstatě neomezené množství. Kdyby se poučovací povinnost měla vztahovat na všechna, informovaný souhlas by byl prakticky nedosažitelný a v konečném důsledku by byl potlačen samotný jeho smysl.“¹²⁵

Dále za poskytnutí informovaného souhlasu se považuje situace, kdy se pacient podání informace vzdal zcela či určil jinou osobu, které má být informace poskytnuta.¹²⁶

5.2.2.1.2 Forma souhlasu

Forma informovaného souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb není zákonem obecně stanovena.¹²⁷ Existují však zákroky, u kterých zákon vyžaduje písemnou formu. Mezi takové se řadí například transplantace, umělé oplodnění, sterilizace, kastrace a jiné. Písemný souhlas je také vyžadovaný, pokud tak stanoví

¹²³ § 31 odst. 2 Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹²⁴ SMRŽ, Ivo. Informovaný souhlas – problematika rozsahu poučení pacienta o rizicích spojených s navrhovanou léčbou. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2018, č. Vol 8, No 1, s. 17. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/162> [cit. 14.11.2022].

¹²⁵ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1381/2013 ze dne 29.04.2015* [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/25Cdo1381/2013> [cit. 14.11.2022].

¹²⁶ § 34 odst. 1 ve spojení s § 32 odst. 1 Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹²⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Ladislav ŘÍPA. *Právo ve zdravotnictví*. V Praze: C.H. Beck, 2021, s. 175.

poskytovatel zdravotních služeb.¹²⁸ V případě, že zákon vyžaduje písemnou formu, má však osoba, která souhlas udělila, právo jej odvolat i jinou než písemnou formou.¹²⁹

5.2.2.1.3 Negativní revers

Svoboda souhlasu také znamená možnost odmítnout, respektive nepodat souhlas k poskytované zdravotní službě. „Každý člověk je svobodný a není povinen činit nic, co mu zákon neukládá. Z toho vyplývá, že také v otázkách péče o vlastní zdraví záleží jen na jeho svobodném rozhodnutí, zda a v jaké míře se podrobí určitým lékařským výkonům, a jen zákonho může zavázat, že určitá vyšetření podstoupit musí.“¹³⁰ V případě, že se zdravotní personál domnívá, že by osobě měla být poskytnuta zdravotní služba a tato osoba ji odmítá, musí jí být opakovaně podávána informace o jejím stavu a o pravděpodobnosti, že odmítnutí poskytnutí zdravotnické služby může mít škodlivé následky pro její zdraví. Nejedná se však o případy, kdy lze zdravotní služby poskytnout bez souhlasu. V případě, že osoba stále trvá na neposkytnutí zdravotnické služby, podepíše tzv. revers.¹³¹ Poskytnutí podepsaného prohlášení však není vynutitelná povinnost a v případě, že osoba odmítne poskytnout podepsaný revers, nelze ji za to nijak sankcionovat. Nicméně pro právní ochranu poskytovatele zdravotních služeb je podstatné, aby popřípadě doložil důkaz potvrzující odmítnutí poskytnutí zdravotní služby. Může se tak jednat o svědeckou výpověď nebo také o nahrávku s operátorem záchranné služby.¹³²

Vedle negativního reversu se v literatuře lze setkat s termínem *revers pozitivní*. Ten však jen naplňuje stejné znaky jako informovaný souhlas a lze dle názoru autorky diplomové práce tedy tyto pojmy zaměňovat. Má se totiž

¹²⁸ § 34 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹²⁹ MACH, Jan. *Medicínské právo--co a jak*, s. 21.

¹³⁰ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.5.2001, sp. zn. IV. ÚS 639/2000* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgfpton27ovzw4#> [cit. 27.02.2023].

¹³¹ KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení* [online]. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 712. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhbpwc2jsgixggyjsl5vwcm27mrsd1> [cit. 27.02.2023].

¹³² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Ladislav ŘÍPA. *Právo ve zdravotnictví*, s. 178.

také jednat o „*písemné prohlášení pacienta, kterým stvrzuje, že s určitým diagnostickým nebo léčebným výkonem souhlasí.*“¹³³

5.2.2.1.4 Dříve vyslovené přání

Stejně jak úprava v občanském zákoníku, tak i úprava zákoně o zdravotních službách zakotvuje institut dříve vysloveného přání. Dříve vyslovené přání slouží pro případy, kdy by se pacient dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit svůj souhlas či nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb, aby takový souhlas či nesouhlas předem udělil. Jana Tomešová uvádí, že „*Řešením je vyjádřit svou vůli pro případ ztráty schopnosti vyslovit souhlas či nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb předem a ovlivnit tak svou léčbu i pro určité budoucí případy.*“¹³⁴ V případě, že se pacient do takového stavu později opravdu dostane, poskytovatel zdravotních služeb bude brát na takové přání zřetel. Aby byly naplněny podmínky formy tohoto institutu, musí být dříve vyslovené přání uděleno písemně s úředně ověřeným podpisem pacienta. Dále musí obsahovat poučení pacienta o konsekvencích rozhodnutí.¹³⁵

Existují však situace, kdy dříve vyslovené přání splňuje veškeré náležité podmínky, avšak ho není třeba, nebo dokonce není ani možné respektovat. O situaci, kdy dříve vyslovené přání nemusí být respektováno, se jedná v případě, kdy v poskytování zdravotních služeb související s dříve vysloveným přáním došlo k takovému vývoji, že lze předpokládat, že by pacient svůj souhlas dříve vyslovil. O takovém nerespektování dříve vysloveného přání se učiní záznam do zdravotnické dokumentace pacienta. O situace, kdy dříve vyslovené přání absolutně nelze respektovat, se jedná v případě, že dříve vyslovené přání pobízí k takovým procesům, jejichž důsledkem je aktivní způsobení smrti. Dále se jedná o situace, kdy by splnění takového dříve vysloveného přání mělo ohrozit jiné osoby, či v případě, že již byly započaty takové zdravotní úkony, že jejich přerušování by mohlo mít za následek opět aktivní způsobení smrti.¹³⁶

¹³³ STOLÍNOVÁ, Jitka a Jan MACH. *Právní odpovědnost v medicíně*, s. 206.

¹³⁴ TOMEŠOVÁ, Jana. Dříve vyslovené přání – předem vyslovený (ne)souhlas s poskytnutím léčby. *Právní prostor* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/drive-vyslovene-prani-predem-vysloveny-ne-souhlas-s-poskytnutim-lecby> [cit. 16.11.2022].

¹³⁵ § 36 odst. 3 *Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)*.

¹³⁶ § 36 odst. 5 *ibid.*

Dříve vyslovené přání také nemohou uplatnit pacienti, kteří jsou nezletilí či nejsou plně svéprávní.¹³⁷ Je tomu tak z důvodu, že právě takové osoby nemohou učinit způsobilé jednání. Kdyby však takové jednání učinila způsobilá osoba, tj. plně svéprávná, a následně dojde k omezení této svéprávnosti, je nutné dle dříve vysloveného přání postupovat.¹³⁸

V případě, že jsou splněny veškeré podmínky pro uplatnění dříve vysloveného přání a nejedná se o případy, kdy tento institut nemusí, respektive nemá být respektován, je takové dříve vyslovené přání pro poskytovatele zdravotních služeb zavazující. Takové dříve vyslovené přání má pak dokonce prioritu před povinností poskytnout první pomoc dle zákona č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, a v případě, že pacient odmítne dopředu určitý zákrok, byť je potřebný k záchraně jeho života, musí být pracovníkem zdravotních služeb respektován.¹³⁹

Dříve vyslovené přání nemá omezenou časovou platnost, čemuž však tak vždy nebylo a v minulost byla platnost dříve vysloveného přání omezena pouze na 5 let. Toto omezení mělo ochrannou funkci ve smyslu opatření, kdy pacientovi nemohou v době udělování dříve vysloveného přání být známy skutečnosti, které přinese budoucí vývoj medicíny a pacient by tak mohl změnit své rozhodnutí na základě znalosti takových skutečností. Zákon tak dřív požadoval, aby pacient své dříve vyslovené přání vždy po určité době vyslovil opětovně. Ústavní soud se zabýval otázkou, zda takové ustanovení není v rozporu s článkem 9 Úmluvy, respektive zda je s článkem slučitelný. Následně došel k názoru, že takové ustanovení je omezením předmětného práva vyplývajícího z Úmluvy a je v tom případě v rozporu s ní. Ustanovení bylo následně ústavním náležen zrušeno.¹⁴⁰

5.2.2.1.5 Odvolání souhlasu

Již výše bylo uvedeno, že dříve udělený souhlas lze kdykoliv odvolat, a to jakoukoliv formou, přesto, že byl i souhlas například udělen písemně. Odvolat souhlas smí pouze osoba, která souhlas udělila. Z toho důvodu není možné,

¹³⁷ § 36 odst. 6 *ibid.*

¹³⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. *Dříve vyslovené přání – předem vyslovený (ne)souhlas s poskytnutím léčby.*

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.11.2012, sp. zn. Pl.ÚS 1/12* [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-1-12_1_Bod_364 [cit. 14.11.2022].

aby za osobu, která dříve udělila souhlas se zákrokem a již není schopna právně jednat, souhlas odvolala osoba jiná, přesto, že jí vzniklo oprávnění za dotčenou osobu jednat. Na takový souhlas se tak bude pohlížet stejně jako na dříve vyslovené přání. Jedná se však pouze o zásahy poskytované v rámci úpravy zákona o zdravotních službách a nikoliv dle občanského zákoníku.¹⁴¹

Přesto, že udělený souhlas lze kdykoliv odvolat, zákon o zdravotních službách limituje toto právo časovým milníkem započtení provádění zdravotního výkonu, kdy přerušení takového zdravotního výkonu je způsobilé zapříčinit závažné poškození zdraví či dokonce ohrozit život ošetřovaného.¹⁴²

Odvolání souhlasu je možné také v případě, že byla uzavřena smlouva o péči o zdraví podle § 2636 občanského zákoníku.¹⁴³

5.3 *Lege artis*

5.3.1 Pojem

Poskytnutí zdravotní péče je právním jednáním, které aby bylo platné musí jednak být podmíněno již výše rozebraným informovaným souhlasem, a jednak péče musí být poskytnuta *lege artis*, tj. s náležitou odbornou péčí.¹⁴⁴ Úpravu *lege artis* zakotvuje zákon o zdravotních službách, který vyžaduje „*Poskytování zdravotních služeb dle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.*“¹⁴⁵

Přesto, že pojem *lege artis* se stal běžným právně medicínským pojmem, zákonodárce se jeho začlenění do zákonné úpravy vyhýbá a vymezuje jej jinými termíny, ať je jím „*profesní standardy*“ nebo „*správný postup*“. Zákon o zdravotních službách užívá termínu „*náležitá odborná úroveň*“, která má v sobě zahrnovat prvky výše zmiňovaného ustanovení. Právě prvek individualizace rozlišuje význam náležité odborné péče od profesního standardu,

¹⁴¹ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 17.

¹⁴² § 34 odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹⁴³ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 19.

¹⁴⁴ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 50.

¹⁴⁵ § 4 odst. 5 Zákona č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

neboť právě individualita pacienta může být důvodem, proč se přiklonit k jinému postupu, než který je standardní.¹⁴⁶ Medicína však není jediným oborem, se kterou se postup *lege artis* pojí. Termín tak můžeme dále spojit například s advokací či justicí.¹⁴⁷

Nejvyšší soud vydal rozhodnutí, v němž se zabývá termínem *lege artis* a vymezil, že „*V trestně právní nauce se běžně považuje za porušení lege artis, pokud lékař při výkonu svého povolání nedodrží rámec pravidel vědy a medicínských postupů, a to v mezích daných rozsahem svých úkolů, podle pracovního zařazení i konkrétních podmínek a objektivních možností.*“¹⁴⁸ Právě tímto rozhodnutím se inspirovala dnešní právní úprava. Ve stejném judikátu se Nejvyšší soud vyjádřil také k tomu, co se za porušení postupu *lege artis* nepovažuje, respektive co se nerozumí jednání *non lege artis*.

5.3.2 Postup *non lege artis*

K termínu *non lege artis* se vyjádřil Nejvyšší soud, který vymezil, že osoba jedná *non lege artis*, pokud aplikuje postupy, které nejsou ověřené, dále postupy, které jsou zastaralé, méně účinné, klidně až nebezpečné.¹⁴⁹ Postup *lege artis* musí reagovat na dynamiku vývoje medicíny a přizpůsobovat se tak vždy současnému stavu vědy.¹⁵⁰ Tahle teorie je doplněna právě již zmíněným judikátem z předchozí podkapitoly, kdy „*Nejvyšší soud v této souvislosti konstatuje, že chyba v diagnóze sama o sobě ještě nemusí mít charakter nedbalosti ani jednání „non lege artis“.* *Může tomu tak být v případě, je-li nesprávná diagnóza důsledkem závažného porušení postupů pro její určování, například v případě bezdůvodného nevyužití dostupných diagnostických metod.*“¹⁵¹

¹⁴⁶ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 41.

¹⁴⁷ SOKOL, Tomáš. *Lege artis, známý pojem neznámého obsahu*. [online]. 2010, roč. ekonom. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-42774960-lege-artis-znamy-pojem-neznameho-obsahu> [cit. 28.02.2023].

¹⁴⁸ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. 7 Tdo 219/2005* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgvpxixzxa2a&groupIndex=1&rowIndex=0> [cit. 02.03.2023].

¹⁴⁹ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.12.2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpu4427gq3dmni&groupIndex=1&rowIndex=0> [cit. 28.02.2023].

¹⁵⁰ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 40.

¹⁵¹ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. 7 Tdo 219/2005*.

5.3.3 Posouzení jednání v souladu s *lege artis*

Závěr, zda jednání bylo či nebylo v souladu s *lege artis* přísluší soudu, který rozhoduje o vzniku právní odpovědnosti. Avšak je jasné, že nikdo lépe než lékař, který je odborníkem svého oboru, by mohl stanovit, zda postup při poskytování zdravotní péče byl *lege artis*. Tyto dvě roviny jsou spojeny v procesních předpisech, ať už v občanském soudním řádu¹⁵² či v trestním řádu¹⁵³, který stanovuje, že existují-li ve věci skutečnosti, které je nutné posoudit v souladu s odbornými znalostmi, vyžádá si soud o zpracování odborného vyjádření. V mnohých případech se však bude jednat o složitější případy, kdy odborné vyjádření nebude postačovat a bude nutné ustanovit znalce. V praxi k hodnocení postupu *lege artis* soudy ustanovují znalce téměř automaticky.¹⁵⁴ K posouzení jednání v souladu s postupy *lege artis* se vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *„závěr o tom, zda zdravotnický pracovník postupoval v souladu se svými povinnostmi stanovenými v § 49 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách, sice přísluší soudu, a nikoli znalci, nicméně soud při posuzování této otázky musí vycházet z odborných poznatků. Otázka, jak jednal příslušný zdravotnický pracovník a jaké to mělo faktické důsledky na zdraví pacienta, je skutkovou otázkou. Stejně tak je skutkové povahy i otázka standardu náležité zdravotní péče přiměřeného konkrétním podmínkám a okolnostem případu. Jen soud však může rozhodnout, jak byl povinen postupovat zdravotnický pracovník, aby to bylo v souladu s citovaným ustanovením zákona o zdravotních službách a zda tak zdravotnický pracovník skutečně postupoval, a učinit konečný závěr o případném porušení profesní povinnosti a jeho charakteru a závažnosti“*.¹⁵⁵

¹⁵² Viz § 127 odst. 1 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁵³ Viz § 105 odst. 1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹⁵⁴ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 47.

¹⁵⁵ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.06.2020, sp. zn. 7 Tdo 567/2020 (POSTUP LEGE ARTIS)* [online]. Dostupné z: [https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgfpwszs7guyti bod 19](https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgfpwszs7guyti%20bod%2019) [cit. 02.03.2023].

6 Zásah do integrity nezletilého s přivolením soudu

Již výše bylo zmíněno, že dítě může rozhodnout o zásahu do své integrity na základě své rozumové a volní vyspělosti. V případě, kdy však poskytovatel zdravotních služeb vyhodnotí, že dítě není k takovému rozhodnutí dostatečně vyspělé, udělují souhlas se zásahem zákonní zástupci.

Občanský zákoník oproti předchozí úpravě přinesl však duplicitní úpravu v rámci rozhodování o integritě a přiznává tak dítěti více práv. Problematikou se zabývá § 100 občanského zákoníku. Předtím, než bude pojednáno o jednotlivých možných kolizích názorů, je důležité zmínit, že toto ustanovení se využije pouze v případě, kdy dítě není rozumově a volně dostatečně vyspělé, aby o integritě rozhodlo samo. Zároveň toto ustanovení se spíše zaměřuje na takové zásahy do integrity, u kterých se obecně předpokládá, že osoba, která je objektem zásahu, nebude dostatečně rozumově a volně vyspělá a snaží se i přes tento nedostatek více projevit a možná tak i prosadit její názor.¹⁵⁶

Úprava přivolení soudu se zásahem má tzv. *obecný a principiální charakter*¹⁵⁷, a uplatní se tak nejen na běžné zásahy dle občanského zákoníku, ale i na poskytování zdravotní péče podle zákona o zdravotních službách. Tomáš Holčapek a Petr Šustek uvádějí, že v úvahu tak připadá i situace, kdy rodiče budou chtít nechat dítěti ostříhat vlasy u kadeřnice, avšak dítě starší 14 let s tím nebude souhlasit z důvodu obavy posměchu, a tak vzniku psychické újmy. V případě, že by rodiče stále trvali na ostříhání vlasů dítěte, musel by být případ předán soudu.¹⁵⁸ V praxi však k této situaci s největší pravděpodobností nedojde, neboť dítě starší 14 let je zcela jistě dostatečně rozumově vyspělé, aby rozhodlo o svém ostříhání vlasů, a tak se ustanovení § 100 občanského zákoníku neuplatní.

Zda soud v konečném důsledku přivolí k zásahu či nikoli záleží na mnoha faktorech. Největší roli hraje skutečnost, zda zákrok bude pro dotčenou osobu prospěšný. Význam prospěšnosti se však nelimituje pouze na to, zda je zákrok užitečný ze zdravotního hlediska, ale také, jestli se zvýší pravděpodobnost začlenění se do společenských vztahů či povede k celkové psychické vyrovnanosti.

¹⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654).* § 100; I. Obecně

¹⁵⁷ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 41.

¹⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654).* § 100; Poměr k zákonu o zdravotních službách

Jedná se tak vždy o velice individuální případy, kdy se zohledňuje více činitelů, například vlastnosti nebo také záliby osoby. Přihlédne se však také k věku dítěte, neboť čím více se dítě blíží k 18. roku věku, tedy k plné zletilosti a svéprávnosti, tím větší váhu má jeho názor.¹⁵⁹

6.1 Hranice čtrnácti let

Zákonodárce pro podporu zásady právní jistoty určil i v tomto případě věkovou hranici. Jedná se o hranici čtrnácti let. Právě tato hranice dle legislativy je určitým milníkem, kdy by dítě mělo být schopné vlastního úsudku a zejména projevu vůle, které zakládá právní následky. Proč byla stanovena zrovna hranice čtrnácti let je dle literatury dovozováno tím, že hranice byla převzata z občanského zákoníku Québecu. Nevylučuje se však ani možnost, že je hranice výsledkem analýz duševního vývoje nezletilých. Tomáš Holčapek a Petr Šustek se však k této věkové hranici vyjadřují s názorem, že je velice diskutabilní a hranice by tak mohla být stanovena i níže, kolem 12. a 13. roku věku dítěte, či právě naopak i zde využít hranici 15 let, jak je tomu napříč jinými ustanoveními občanského zákoníku či ve veřejnoprávních předpisech. Přesto v závěru takové právo velice vítají, neboť jak již bylo zmíněno, předchozí úprava nedisponovala mechanismy ochraňující nedotknutelnost ne plně svéprávných osob právě samotnými osobami.¹⁶⁰

Přesto, že zákon přičítá takové právo pouze osobám starší 14 let, mají i mladší osoby možnost takové řízení iniciovat prostřednictvím sociálně-právní ochrany dětí či se přímo obrátit na opatrovnícký soud.¹⁶¹

6.2 Vyvratitelná domněnka o souhlasu rodičů

Již v kapitole „*Péče o zdraví dítěte*“ bylo zmíněno, že dle § 877 občanského zákoníku je třeba k nikoli běžným léčebným a obdobným zákrokům souhlasu obou rodičů. Zároveň každý z nich může jednat samostatně, a tak občanský zákoník zakotvuje již v předchozí kapitole zmíněnou vyvratitelnou domněnku,

¹⁵⁹ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 42.

¹⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*.§ 100; I. Obecně

¹⁶¹ GREPL, Jan. *Zásah do integrity dítěte*, s. 733.

kteřá stanovuje, že „jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, kteřá je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče.“¹⁶²

6.3 Neshoda dítěte a zákonného zástupce se zásahem do integrity dítěte

Aby bylo možné zahájit řízení podle § 100 odst. 1 občanského zákoníku, musí nezletilá osoba „vážně odporovat“ zamýšlenému zákroku, se kterým jeho zákonný zástupce naopak souhlasí. Slovy „vážně odporovat“ se má na mysli takový nesouhlas dítěte, ze kterého je zřetelný zásadní nesoulad s provedením zákroku. Není tím však myšleno, že by nesouhlas měl být nutně uskutečněn fyzicky a postačí tak pouze projev ústní.¹⁶³ Že se má jednat o důrazný a vytrvalý odpor taky podporuje využití slova „vážný“. Zákodárce tím totiž nemyslí vážnost vůle, kteřá je nutná ke každému právnímu jednání podle § 552 občanského zákoníku, a tedy není v jiných ustanoveních explicitně zmíněna, poněvadž by se bez naplnění složky vážnosti vůle nejednalo o právní jednání.¹⁶⁴

K možnosti zahájit takové řízení u soudu je také povinnost nezletilého předložit své odůvodněné stanovisko.¹⁶⁵ Zároveň se jedná o povinnost, kteřou je dle názoru autorky diplomové práce nutné splnit spíše z formálního hlediska, neboť důvody nezletilého s odmítnutím zákroku do jeho integrity nejsou posuzovány. Stejně tak k zahájení řízení se neposuzuje míra zásahu. Všechny tyto faktory však budou podstatné pro rozhodnutí soudu.¹⁶⁶

Další možnou kolizí mezi zákonným zástupcem a dítětem může být případ přesně opačný, tj. situace, kdy si dítě starší 14 let zásah do integrity výslovně přeje a zákonný zástupce s ním nesouhlasí. Jestliže se nejedná o případy, kdy dítě na základě své volní a rozumové vyspělosti může o zásahu rozhodnout samo, nelze do jeho integrity zasáhnout opět bez svolení soudu.¹⁶⁷ Oproti prvnímu případu oprávněný k podání návrhu na zahájení řízení není nejen nezletilý, ale také osoba blízká nezletilého. Zároveň však tato osoba blízká nemůže podat návrh

¹⁶² § 876 odst. 3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶³ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 44.

¹⁶⁴ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. § 100; III. Vážný odpor nezletilého (nesvéprávního)

¹⁶⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1*, s. 400.

¹⁶⁶ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 44.

¹⁶⁷ § 100 odst. 2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

za nezletilého, pokud samotný nezletilý se zákrokem nesouhlasí.¹⁶⁸ Dalším rozdílem oproti úpravě v § 100 odst. 1 občanského zákoníku je skutečnost, že řízení podle § 100 odst. 2 občanského zákoníku je řízení pouze návrhové. Více o procesní stránce tohoto řízení bude pojednáno v dalších kapitolách.¹⁶⁹

6.3.1 Pasivita zákonného zástupce

Obě ustanovení § 100 občanského zákoníku upravující přivolení soudu se zásahem do integrity vyjadřují určitou aktivitu zákonného zástupce. Jeho aktivita spočívá buď v podobě souhlasu, nebo nesouhlasu. Norma tak neupravuje situaci, kdy se zákonný zástupce zdrží jakéhokoliv projevu a nijak se k zásahu nevyjádří. V případě, kdy dítě odporuje jistému zásahu a jeho zákonný zástupce se zdrží projevu, má se za to, že zákrok není možné učinit, pokud se nejedná o případy poskytnutí zdravotní péče bez souhlasu. Naopak v případě, pokud nezletilý souhlasí s určitým zákrokem a zástupce se zdrží projevu, má jeho neaktivita stejný následek, jako kdyby projevils, že se zásahem nesouhlasí. Nezletilý má tak právo podat návrh soudu na zahájení řízení o přivolení k zákroku soudem podle § 100 odst. 2 občanského zákoníku.¹⁷⁰

6.4 Neshoda poskytovatele zdravotních služeb, zákonného zástupce a nezletilého o zásahu do integrity nezletilého

I v tomto případě mohou nastat dvě situace. První, kdy zákonný zástupce a dítě souhlasí se zásahem do integrity dítěte, nicméně poskytovatel zdravotních služeb odmítá zásah vykonat. V případě, že neposkytnutí takové zdravotní služby by ohrozilo zdraví dotčené osoby, lze se prostřednictvím občanskoprávního soudu domáhat vydání předběžného opatření podle § 74 odst. 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „občanský soudní řád“) ve spojení s § 12 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“). Poměry mezi stranami však lze také vyřešit prostřednictvím žaloby na plnění, jejímž obsahem má být pokračování v poskytování zdravotních

¹⁶⁸ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*.§ 100; IV. Nesouhlas zástupce

¹⁶⁹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1*, s. 400.

¹⁷⁰ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 44.

služeb. Pro lepší představu, o jaké případy se jedná, lze uvést příklad, kdy poskytovatel zdravotních služeb nadále nechce pokračovat v poskytování kurativní péče, jejíž cílem je vyléčit pacienta, neboť se domnívá, že taková péče bude bezvýsledná, a navrhuje tak přejít na péči paliativní, tj. péči, kdy osoba trpí nevléčitelnou chorobou a jejíž cílem je zmírnit bolesti pacienta.¹⁷¹

Podstata předběžného opatření spočívá v zatímní úpravě poměrů. Vystává tak otázka, zda je institut předběžného opatření v takovém řízení vůbec možný, neboť pokud soud svolí k zásahu do integrity předběžným opatřením, nahradí tak rozhodnutí ve věci samé, jelikož později nelze rozhodnout o plnění, které bylo již poskytnuto.¹⁷² Také dle názoru Ljubomíra Drápala „*Předběžné opatření nelze vydat tam, kde by šlo o úpravu faktických (a nikoliv právních) vztahů mezi účastníky, a zpravidla ani tam, kde by nešlo o úpravu předběžnou, ale ve svých důsledcích konečnou.*“¹⁷³ Právě z tohoto důvodu má soud využít institutu předběžného opatření pouze tam, kde se zásah do integrity skládá z více dílčích úkonů a některý z těchto úkonů je nutný vykonat dříve, než bude rozhodnuto ve věci samé a bude tak ohrožen život a zdraví člověka.¹⁷⁴

Druhý případ je přesně opačný, kdy zákonný zástupce spolu s nezletilým odmítají určitý zákrok do integrity nezletilého, avšak poskytovatel trvá na jeho poskytnutí. Za nejznámější případ takového druhu lze uvést soudní spor *Hannah Jones vs. Hereford Conty Hospital*, jinak nazývaný „*Případ dívky, která vyhrála právo zemřít.*“ Případem se zabýval Vrchní soud v Londýně, kdy v té době 14letá Hannah Jones odmítla transplantaci srdce, přes vědomí, že bez tohoto zákroku následně zemře. Hannah byla po zkušenosti se zákeřnou nemocí vyspělejší než běžné dívky jejího věku, a její názor sdíleli i její rodiče. Nemocnice Hereford Conty však s tímto přístupem nesouhlasila a trvala na podání žaloby spolu s návrhem na ustanovení opatrovníka za účelem vyslovení souhlasu v zastoupení Hannah. Soud došel k rozhodnutí, že Hannah je vyspělá natolik, že má právo rozhodovat o svém sebeurčení sama. Přesto, že Hannah později své rozhodnutí

¹⁷¹ GREPL, Jan. *Zásah do integrity dítěte*, s. 733.

¹⁷² SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 52.

¹⁷³ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád. I,II* [online]. Praha: Beck, 2009, s. 422. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgm&rowIndex=0> [cit. 11.12.2022].

¹⁷⁴ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 52.

změnila a následně transplantaci podstoupila, do historie se zapsala právě jako dívka, která vyhrála právo zemřít.¹⁷⁵

¹⁷⁵ GREPL, Jan. *Zásah do integrity dítěte*, s. 733.

6.5 Řízení před soudem o zásahu do integrity

6.5.1 Způsoby rozhodnutí soudu

V případě, že soud má rozhodovat o otázce přivolení k určitému zásahu do integrity nezletilého existují pouze dva způsoby jeho rozhodnutí. Takovým rozhodnutím může být tak jedinečně, že se zásah do integrity přivoluje, popřípadě se návrh na přivolení k zásahu do integrity zamítá. Není tak možné, aby soud rozhodl o tzv. *nepřivolení*. V případě, že se někdo domáhá takového rozhodnutí, soud řízení zastaví.¹⁷⁶

Mezi situace, kdy bude řízení soudem zastaveno můžeme také zařadit situaci, kdy bylo již započaté řízení o přivolení k zásahu do integrity, avšak z důvodu například vymezených v § 99 občanského zákoníku nastanou takové skutečnosti, kdy bude nutné poskytnout zásah do integrity bez souhlasu soudu. V takovém případě se řízení zastaví.¹⁷⁷

Další taková možná situace nastává v případě, že soud obdrží návrh na zahájení řízení a v průběhu tohoto řízení soud zjistí, že osoba, jejíž souhlas měl být nahrazen rozhodnutím soudu, již svůj souhlas udělila, ať již před započítím řízení, či v jeho průběhu. Stejně tak bude soud postupovat i v případě, že takové řízení zahájil bez návrhu, neboť odpadl důvod pro vedení řízení.¹⁷⁸

6.5.2 Zahájení řízení a dispozice s ním

Soudní řízení o přivolení k zásahu do integrity je typem nesporného řízení a stejně tak jako většina takových řízení je i právě v tomto uplatněna zásada oficiality. Tzn., že takové řízení lze zahájit i bez návrhu.¹⁷⁹ Tento princip je však uplatněn pouze v případě, že dítě starší čtrnácti let či zletilá osoba s omezenou svéprávností odporuje proti souhlasu uděleném zákonným zástupcem.

V případě, že se jedná o situaci citovanou § 100 odst. 2 občanského zákoníku, tj., zákonný zástupce nesouhlasí se zásahem do integrity

¹⁷⁶ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 48.

¹⁷⁷ *Ibid.*, s. 49.

¹⁷⁸ *Ibid.*, s. 50.

¹⁷⁹ § 13 odst. 1 *Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních.*

nezletilého, který si nezletilý přeje, může být takové řízení zahájenou pouze na návrh této nezletilé osoby či jí osoby blízké. Jedná se tak o zásadu dispoziční.¹⁸⁰

Tak, jak má navrhovatel právo podat návrh na zahájení řízení, může takový návrh vzít i zpět. To však neznamená, že řízení bude automaticky zastaveno. Jestliže soud již započal jednat o meritů věci a následně navrhovatel vezme návrh zpět, soud se dotáže dalších účastníků, zda souhlasí se zpětvzetím návrhu. Následně účastníci v rámci lhůty určené soudem sdělí své stanovisko a v případě, že některý z účastníků z vážných důvodů nesouhlasí, soud rozhodne o zpětvzetí návrhu jako o neúčinném. Takto se postupuje za subsidiárního použití občanského soudního řádu.¹⁸¹

Naproti tomu, pokud byl podán návrh na zahájení řízení podle § 100 odst. 2 občanského zákoníku, tj. v řízení, které je možné zahájit pouze na návrh, a tento návrh byl podán samotným nezletilým, nevyužije se ustanovení občanského soudního řádu, kdy soud zjišťuje názor ostatních účastníků a řízení bez dalšího zastaví. Jedná tak z respektu k rozhodnutí osoby, o jejíž integritu jde.¹⁸²

Jak bylo výše uvedeno, soud by tak měl řízení zastavit, v případě, že zatím nezačal jednat o věci samé. Toto však není bez výjimky a Ústavní soud ve svém nálezu II. ÚS 1860/12 uvádí, že „*Jakkoli je ustanovení § 96 odst. 4 o. s. ř., jímž nalézací soud a následně i soud odvolací zdůvodnily nevyhnutelnost zastavení řízení a nemožnost přihlídnout k mínění protistrany, v posuzovaném případě stěžovatele v pozici žalovaného, jednoznačné a samo o sobě žádné pochybnosti nezakládá, neznamená to bez dalšího, že jeho doslovná interpretace, resp. bezpodmínečná aplikace nemohou v určitých případech vést ke stavu, kdy žalovaná strana, v jejíž dispozici není nakládat s návrhem (žalobou), se zcela bez své viny ocitne v takové nepříznivé procesní situaci, která má reálný vliv na možnost žalovaného dále svá práva formálně uplatňovat, a to zvláště v hmotněprávní rovině. V konečném důsledku to vede k porušení základního práva této strany domáhat se*

¹⁸⁰ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 49.

¹⁸¹ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář* [online]. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 28. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4to&rowIndex=0> [cit. 10.12.2022].

¹⁸² SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 50.

*svých práv stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu, jak to má na mysli čl. 36 odst. 1 Listiny.*¹⁸³

Zákon o zvláštních řízeních soudních navíc v § 15 umožňuje soudu prohlásit neúčinnost zpětvzetí návrhu v případě, že lze takové řízení zahájit i bez návrhu. Soud v tomto případě musí zkoumat, zda neexistuje veřejný zájem na pokračování v takovém řízení a případě, že jej shledá, musí v takovém řízení pokračovat i přes to, že třeba s tím ostatní účastníci souhlasí. Soud rozhoduje formou usnesení, proti kterému je přípustné podat odvolání.¹⁸⁴

6.5.3 Účastníci řízení

Kdo je účastníkem řízení o přivolení k zásahu do integrity je závislé na typu řízení. Tedy zda je řízení možné zahájit *i bez návrhu* nebo *pouze na návrh*. V případě, že se jedná o první variantu, upravenou v § 100 odst. 1 občanského zákoníku, je účastníkem řízení dle ustanovení § 6 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních navrhovatel a ten, o jehož právech či povinnostech je v řízení rozhodováno. Tj. nezletilý, o jehož integritu se jedná. Dále se za účastníky považují osoby, jejichž stanovisko k zákroku bylo příčinou pro zahájení řízení, jestliže nejsou navrhovateli. Může se tak jednat například o zákonného zástupce. V případě, že soud rozhodne o souhlasu s poskytnutím zákroku, vždy tak činí ke konkrétnímu poskytovateli tohoto zákroku. Z toho tedy vyplývá, že dalším účastníkem řízení musí být právě poskytovatel zákroku.¹⁸⁵

6.5.4 Řízení

Příslušnost soudu k projednání věci o zásahu do integrity nezletilého je jedinou věcí, kterou zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje explicitně pro tento druh řízení. Místní příslušnost se řídí obecným soudem osoby, do jejíž integrity má být zasazeno. Tím je dle ustanovení § 65 ve spojení s § 4 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních soud, v jehož obvodu má dítě na základě rozhodnutí rodičů, soudu či jiných skutečností své bydliště.

¹⁸³ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.06.2013, sp. zn. II. ÚS 1860/12* [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1860-12> [cit. 27.03.2023].

¹⁸⁴ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, s. 28.

¹⁸⁵ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 52.

Věcně příslušný je dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních okresní soud.

Výše uvedené pravidlo je poněkud překvapivé a dalo by se očekávat, že místní příslušnost se bude spíše řídit místem, kde sídlí poskytovatel zásahu. Pravidlo uvedené v předchozím odstavci by dle názoru autorky mělo být použito subsidiárně. Zákon však ulehčuje soudům tuto skutečnost prostřednictvím institutu *dožádání*, kdy zhlédnutí člověka může za splněných podmínek uskutečnit dožádaný soud.¹⁸⁶

6.5.5 Dokazování

Ať se jedná o řízení, které je pouze návrhové nebo se jedná o řízení, které lze zahájit „*i bez návrhu*“, uplatní se, stejně jako u jiných nesporných řízení, zásada vyšetřovací. Soud je tak odpovědný za zjištění všech skutečností, podstatných pro rozhodnutí.¹⁸⁷ Aby však soud mohl dojít ke správnému rozhodnutí, mají účastníci břemeno tvrzení a dále návrhové má povinnost prokázat právo aktivní legitimace k podání návrhu. Může se jednat například o situaci, kdy návrh podá dítěti osoba blízká, a má tak povinnost prokázat její blízký vztah k dotyčné osobě, pokud tyto skutečnosti nevyplývají z přiložených listin či příbuzenského poměru.¹⁸⁸ Účastníci také nejsou svázáni koncentrací řízení, a mohou tak navrhopat nové skutečnosti a navrhopat nové důkazy až do vydání či vyhlášení rozhodnutí. Takové právo jim náleží dle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních i během odvolacího řízení.

Dokazování může také probíhat v rámci nařízení *jiného soudního roku*, který je vhodný nařídít právě v případě, kdy se osoba například nachází ve zdravotnickém zařízení. Aby soud došel ke svému rozhodnutí, zkoumá zejména zdravotní situaci nezletilého, charakter zákroku, jaké mohou nastat rizika a konečně následky po poskytnutí takového zákroku.¹⁸⁹ Soudu je dále uložena povinnost osobu, o jejíž integritu jde, zhlédnout. Tato procesní povinnost však není překvapivě zakotvena v zákoně o zvláštních řízeních soudních, avšak v občanském zákoníku. Další výjimečností tohoto ustanovení je fakt, že nereflexuje zásadu

¹⁸⁶ Ibid., s. 55.

¹⁸⁷ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, s. 147.

¹⁸⁸ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 56.

¹⁸⁹ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, s. 147.

volného hodnocení důkazů, kterou se soud běžně řídí a jejíž podstatou je, že soud sám rozhodne, jaké důkazy ke zjištění stavu provede a jaké ne.¹⁹⁰

6.5.6 Rozhodnutí a opravné prostředky

V případě, že soud dojde k meritornímu rozhodnutí, rozhoduje usnesením. Soud rozhodne buď o přivolení k zásahu či návrh zamítne. V případě přivolení k zásahu do integrity, musí obsahovat identifikaci osoby, do jejíž integrity má být zasaženo, dále obsah zásahu, tj. co bude osobě prováděno, a dále identifikace poskytovatele zákroku.¹⁹¹ Tento poskytovatel může být navrhnout navrhovatelem, avšak soud tímto návrhem není vázán. Tento postup se však neuplatní právě u nezletilých, kteří žádají o přivolení k zásahu a jehož zákonný zástupce se zásahem nesouhlasí.¹⁹²

Soud má také oprávnění přivolit k takovému zásahu, který nebyl navrhován. Tomu však předchází povinnost informovat o takovém závěru účastníky a poskytovatele a popřípadě zjistit jejich stanoviska.¹⁹³

Proti rozhodnutí lze podat odvolání. V odvolacím řízení, jak již bylo výše uvedeno neplatí koncentrace řízení, a tak lze uvádět nové skutečnosti, ke kterým soud přihlédne. V případě, že se jedná o řízení podle § 100 odst. 1 občanského zákoníku, tedy řízení, které lze zahájit i bez návrhu, není odvolací soud, dle ustanovení § 28 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních, omezen na odvolací důvody vymezené odvolatelem. I proti odvolání je možný mimořádný opravný prostředek. Tím může být, dle ustanovení § 29 téhož zákona, jednak dovolání, ale také žaloba na obnovu řízení či žaloba pro zmatečnost.

V obou těchto řízeních není soud opět vázán mezemi vymezenými účastníkem. Je to však opět omezené pouze na případy, kdy se jednalo o řízení, které lze zahájit *i bez návrhu*. Obnova řízení i žaloba pro zmatečnost je možné uplatnit i přes již poskytnutý zásah. V případě, že soud v rámci žaloby pro zmatečnost dojde následně k zamítnutí přivolení, může to být důvodem pro podání žaloby o náhradu újmy proti státu, konkrétně dle zákona č. 82/1999 Sb.,

¹⁹⁰ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*, s. 403.

¹⁹¹ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 57.

¹⁹² SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, s. 147.

¹⁹³ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*, s. 58.

o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti. Podobný postup nastane v rámci žaloby na obnovu řízení, kdy následné zamítnutí přivolení může zakládat důvod pro podání žaloby o náhradu újmy proti poskytovateli zásahu.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Ibid., s. 60.

7 Zásah do integrity nezletilého na základě zákonné licence

7.1 Zásah do integrity ve stavu nouze dle občanského zákoníku

Poslední možností, jak lze člověku zasáhnout do jeho tělesné a duševní integrity je v zákonech předvídaných případech, na základě tzv. *zákoné licence*.

Legální licence prolamuje požadavek poskytnutí souhlasu k zásahu do integrity v případech, kdy se osoba vyskytuje ve stavu nouze. Stav nouze vymezuje občanský zákoník jako situaci, kdy je „*život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a nelze-li souhlas ve stavu nouze získat ani v jiné než stanovené formě, lze okamžitě zakročit, pokud to je ve prospěch zdraví dotčené osoby nezbytné.*“¹⁹⁵

Tomáš Holčapek a Petr Šustek zároveň stojí za názorem, že ustanovení je třeba vykládat extenzivně, a zahrnout vedle života člověka i jeho zdraví.¹⁹⁶

Dá se zároveň považovat, že ustanovení má subsidiární charakter, neboť jeho použití je přípustné pouze v případě, že není možné získat souhlas ať už dotčeného člověka nebo osobu oprávněnou takový souhlas poskytnout za dotčeného člověka. Právní řád vyzdvihuje zásah do integrity na základě souhlasu i tím, že připouští opuštění zákonem požadované formy takového souhlasu, a který tak může být udělen v jakékoliv podobě, než aby bylo zasaženo ve stavu nouze.¹⁹⁷

Ustanovení nenalezne v praxi časté uplatnění, neboť problematika je upravena také zákonem o zdravotních službách, o níž pojednává následující kapitola. Situace, na které bude dopadat předmětné ustanovení občanského zákoníku budou zejména ty, kde bude bezodkladná intervence, zejména se může jednat o první pomoc, poskytovaná osobou odlišnou od zdravotního pracovníka.¹⁹⁸

¹⁹⁵ § 99 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. § 100; II. Předpoklady zásahu.

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník*. § 99, marg. č. 3.

7.2 Zásah do integrity bez souhlasu dle zákona o zdravotních službách

7.2.1 Obecně k zásahu do integrity bez souhlasu a zákon o zdravotních službách

Právní úprava informovaného souhlasu v § 28 odst. 1 zákona o zdravotních službách má dovětek, že informovaný souhlas k poskytnutí zdravotní služby je třeba vždy, pokud zákon nestanoví jinak.

Problematikou se zabývají tři právní předpisy. Je jím výše zmiňovaný občanský zákoník, který rozšiřuje práva osoby, která byla převzata do zdravotnického zařízení, aniž by k tomu poskytla souhlas a dále povinnosti poskytovatele zdravotních služeb. Dalším předpisem je zákon o zvláštních řízeních soudních, zabývající se procesem vzetí, respektive potvrzením legálního vzetí osoby do zařízení. Nejvíce konkrétní je právě předpis zákon o zdravotních službách, který vymezuje případy, kdy osobu lze hospitalizovat bez jejího souhlasu a dále kdy je možné poskytnout osobě neodkladnou péči. Stejně tak vymezuje použití možných omezovacích prostředků a oznamovací povinnost soudu.¹⁹⁹

Zákon o zdravotních službách vymezuje důvody, za kterých lze pacienta hospitalizovat²⁰⁰ bez jeho souhlasu v případě, že „*mu bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče, je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví, je podle trestního řádu nebo zákona o zvláštních řízeních soudních nařízeno vyšetření zdravotního stavu*“²⁰¹ nebo „*ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak*“²⁰², a nebo „*jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.*“²⁰³ Za nejvíce komplikovanou situaci se považuje, když má být pacient hospitalizován z důvodu ohrožování přímo a významným způsobem sebe nebo svého okolí a projevuje znaky duševní poruchy

¹⁹⁹ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 70–71.

²⁰⁰ doba zpravidla delší než 24 hodin, po kterou je pacientovi přijatému na lůžko ve zdravotnickém zařízení poskytovatele lůžkové péče poskytována lůžková péče.

²⁰¹ § 38 odst. 1 písm. a zákona č. 372/2011 Sb., *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)*.

²⁰² § 38 odst. 1 písm. b ibid.

²⁰³ § 38 odst. 1 písm. c ibid.

či touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky. Tento případ je komplikovaný zejména z důvodu vysoké pravděpodobnosti nespolupráce pacienta.²⁰⁴ Osoba však má právo obrátit se na soud v případě, že s takovou hospitalizací nesouhlasí a poskytovatel zdravotní služby je povinen o takovém právu osobu poučit. Takové právo pacienta se vztahuje i na osoby nezletilé, které mohou podat takovou stížnost i samy.²⁰⁵

7.2.2 Zásah do integrity nezletilého bez souhlasu dle zákona o zdravotních službách

Poskytnutí zdravotní péče se ve svém rozsahu odlišuje od svého příjemce, neboť dětem a osobám omezených na svéprávnosti se poskytuje zdravotní péče v širším smyslu než osobám plně svéprávným.²⁰⁶

Stejně jako u plně svéprávných osob, zákon o zdravotních službách vymezuje, kdy je možné hospitalizovat nezletilou osobu a stejně tak takové osobě poskytnout neodkladnou péči. Neodkladnou péčí, dle ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách, se rozumí taková péče, která má zamezit či omezit stavy, které ohrožují život, vážně ohrožují zdraví, působí bolesti veliké intenzity či má vliv na změnu chování dotčené osoby, která takovým chováním je nebezpečná sobě či svému okolí. Z nutnosti poskytnout osobě takovou péči se jí této péče, dle § 38 odst. 3 zákona o zdravotních službách, dostane v případě, že její zdravotní stav jí neumožní vyslovit takový souhlas nebo v případě léčby vážné duševní poruchy, která by mohla vést k vážnému poškození zdraví.

Podmínky, kdy je možné hospitalizovat nezletilou osobu bez poskytnutí souhlasu jsou stejné jako u osob svéprávných, avšak jsou doplněny ustanovením § 38 odst. 2 zákona o zdravotních službách možností hospitalizovat dítě bez souhlasu v případě, že je u něj podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání. Poskytnutí neodkladné péče je omezeno pouze na případy *„Léčby vážné duševní poruchy, pokud by v důsledku jejího neléčení došlo se vši pravděpodobností*

²⁰⁴ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 42.

²⁰⁵ *Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 27.01.2020, sp. zn. 48/2019/NZ* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztmrvgi3deljr&groupIndex=0&rowIndex=0> [cit. 27.02.2023].

²⁰⁶ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 75.

*k vážnému poškození zdraví pacienta, nebo zdravotní služby nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví.*²⁰⁷ V případě, kdy je u dítěte podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání, je, dle ustanovení § 38 odst. 5 zákona o zdravotních službách, možné poskytnout nezletilému neodkladnou péči taktéž bez souhlasu zákonného zástupce.

Přesto, že zákon o zdravotních službách vymezuje poskytnutí bez souhlasu pouze případy hospitalizace a neodkladné péče, nejedná se o případy jediné. Další zdravotní služby bez souhlasu lze poskytnout, stanoví-li tak zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“), který uvádí, že bez souhlasu je možné provést test na virus lidského imunodeficitu u určitých osob, jako je například těhotná žena.²⁰⁸ Dále nemusí vyžadovat souhlas záchytná služba.²⁰⁹

I přes zásah do nedotknutelnosti osoby bez jejího souhlasu, kde to zákon dovoluje je však nutné k takovému oprávnění přistupovat s maximální zdrženlivostí.²¹⁰ K tomu se vyjádřil Ústavní soud v nálezu, kde se zabýval porušením práva na osobní svobodu zaručené Listinou a stanovil, že *„Ani v případech diagnostikovaných psychických poruch nelze stavět lékařskou diagnózu nad právo. Orgány policie, ale i jiné orgány veřejné moci proto musí vždy bedlivě vážit, zda žádosti lékaře o zákrok či asistenci, a zejména pak tento zákrok sám, mají oporu v právu. Nelze přehlédnout, že oznámení příbuzných a rodinných příslušníků nejsou vždy vedena zájmem o zdraví, ale motivy mohou být zcela odlišné, a ne vždy bohublé. Proto je třeba při aplikaci všech zákonných ustanovení, která ve svých důsledcích umožňují omezení základních práv a svobod, důsledně respektovat čl. 4 odst. 4 Listiny, tedy šetřit jejich podstatu a smysl a vyloučit jejich zneužití k jiným účelům. Je tedy namístě maximální zdrženlivost.*²¹¹

²⁰⁷ § 38 odst. 4 Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

²⁰⁸ § 71 odst. 2 písm. a) Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

²⁰⁹ § 38 odst. 7 Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

²¹⁰ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 70.

²¹¹ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.5.2001, sp. zn. IV. ÚS 639/2000.*

7.2.3 Oznamovací povinnost

V případě, že je osoba hospitalizována bez jejího souhlasu z důvodů uvedených v § 38 odst. 1 písm. b) a c) zákona o zdravotních službách, je povinností poskytovatele zdravotních služeb informovat o této hospitalizaci soud, a to do 24 hodin. Totožně se postupuje, dle ustanovení § 40 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách, v případě, že souhlas, který byl předtím poskytnut, ať už samotným pacientem, zákonným zástupcem, či opatrovníkem, byl následně takovou osobou odvolán a pro hospitalizaci bez souhlasu stále trvají důvody.

Mezi takové běžné případy se řadí situace, kdy je do nemocnice pacient přivezen v bezvědomém stavu a z tohoto stavu se v rámci 24 hodin neprobere, popřípadě se probere, avšak z medicínského pojetí není způsobilý plně rozumět a rozhodovat se.²¹² Poskytovatel dále oznámí soudu ve stejné lhůtě dodatečné omezení pacienta, který v minulosti sice udělil souhlas se svojí hospitalizací, ovšem následně byl omezen ve volném pohybu nebo ve styku s vnějším světem. Mezi omezení volného pohybu se řadí, dle ustanovení § 39 odst. 1 zákona o zdravotních službách, mj. omezení pacienta v pohybu ochrannými pásy nebo kurty, dále umístění pacienta v místnosti určené k bezpečnému pohybu nebo také ochranný kabátek nebo vestu zamezující pohybu horních končetin pacienta.

V případě, že v rámci lhůty 24 hodin poskytovatel získá prokazatelný souhlas s hospitalizací či s dodatečným omezením pacienta, není, dle ustanovení § 40 odst. 2 zákona o zdravotních službách, povinen tuto skutečnost oznamovat soudu.

²¹² MACH, Jan. *Medicínské právo--co a jak*, s. 24.

8 Vybrané zásahy do integrity nezletilého

8.1 Umělé přerušování těhotenství

8.1.1 Obecně k umělému přerušování těhotenství

Rozhodnutí o otázce sexuální reprodukce se řadí mezi projevy autonomie vůle. Je tak na ženě, zda se chce stát budoucí matkou dítěte či nikoliv. Tohle rozhodnutí však je omezeno zákonnými podmínkami, které je nutné splnit, aby případné těhotenství mohlo být uměle přerušeno (dále jako „umělé přerušování těhotenství“ nebo „interrupce“).²¹³ Právě autonomie vůle v této oblasti byla posílena od předchozí úpravy²¹⁴ umělého přerušování těhotenství, kde dříve byl vyžadován jednak souhlas ženy a dále povolení od tzv. *interrupční komise*, která neposuzovala pouze její zdravotní stav, ale také jiné objektivní důvody zvláštního zřetele hodné. Bylo tak běžné, že na jednání o udělení povolení k interrupci byly přítomny i další osoby, jako biologický otec nebo také rodiče v případě těhotné nezletilé dívky. Proti rozhodnutí, které komise po zjištění vydala se mohla dotyčná osoba odvolat.²¹⁵ Nynější úprava²¹⁶ o umělém přerušování těhotenství vychází z principu, že žena rozhoduje o svém těhotenství za splnění určitých podmínek.

8.1.2 Podmínky interrupce

Hlavní zákonnou podmínkou pro provedení interrupce je doba těhotenství. Rozhodujícím obdobím je dosažení 12 týdnů těhotenství. V období prvních 12 týdnů, jestliže tomu nebrání zdravotní důvody, bude ženě přerušeno těhotenství na její písemnou žádost. Zdravotní důvody, které brání provedení interrupce stanovuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví, kdy se jedná zejména o zánětlivá onemocnění, ale dále také, až na určité výjimky, o umělé přerušování těhotenství, od kterého neuplynulo 6 měsíců.²¹⁷ Dále je možné provést interrupci u ženy, ať už s jejím souhlasem či z jejího podnětu, a to ze zdravotních důvodů, jejichž následkem

²¹³ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 454.

²¹⁴ *Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství*.

²¹⁵ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*, s. 463.

²¹⁶ *Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství*.

²¹⁷ § 1 *Vyhláška č. 75/1986 Sb., Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-75> [cit. 02.03.2023].

je ohrožení jejího života nebo zdraví, dále v případě ohrožení zdravého vývoje plodu nebo zdali se jedná o geneticky vadný vývoj plodu.²¹⁸ Seznam zdravotních důvodů odůvodňující umělé přerušování těhotenství stanovuje zmiňovaná vyhláška Ministerstva zdravotnictví.²¹⁹

K umělému přerušování těhotenství je možné přistoupit však i po uplynutí 12 týdnů, a to v případě ohrožení života ženy či bylo prokázáno těžké poškození plodu či takový plod není schopen života.²²⁰ Zákonodárce však nijak neomezil hranici horní, do kdy je možné takový zákrok uskutečnit. Tato absence má za následek morální a etická dilemata pro budoucí rodiče i zdravotníky.²²¹

Posledním explicitně stanoveným důvodem pro umělé přerušování těhotenství jsou tzv. genetické důvody, kdy se v rámci prenatální diagnostiky plodu zjistí, že plod má negativní genetickou predispozici. V těchto případech je možné přerušit těhotenství do 24. týdne těhotenství.²²²

8.1.3 Těhotné dítě

Ať už se jedná o legální sexuální styk, který zákon umožňuje od 15 let či nikoliv, může nastat i v těchto případech, že taková mladá žena otěhotní. Zákon upravuje postup umělého přerušování u osob mladších 16 let a osob, které dovršily 16 a více let.

V případě, že se jedná o osobu mladší 16 let, lze interrupci provést na základě souhlasu zákonného zástupce či jiné osoby, které je dítě svěřeno do výchovy. Jedná se tak o úpravu, která je ve vztahu speciality k ustanovení § 95 občanského zákoníku a ustanovení § 35 odst. 1 zákona o zdravotních službách. Přesto se musí k názoru dítěte přihlídnout. Stejně tak zákonný zástupce může poskytnutí umělého přerušování těhotenství odmítnout například z náboženských důvodů. Pokud by však takový postup měl za následek bezprostřední ohrožení

²¹⁸ § 5 Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství.

²¹⁹ § 2 odst. 1 věta první Vyhláška č. 75/1986 Sb., Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství.

²²⁰ § 2 odst. 1 věta druhá ibid.

²²¹ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*, s. 465.

²²² VALC, Jakub. Ochrana embrya a plodu v trestním a občanském právu. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2021, roč. 11, č. 1, s. 36. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:c70a26a6-8d19-42c1-a668-8c3d9eecedfd?article=uuid:f1e3529e-251a-4607-a50f-c0aef824fe63> [cit. 02.03.2023].

života či vážné ohrožení zdraví, poskytne souhlas v souladu § 35 odst. 3 zákona o zdravotních službách zdravotní pracovník. S výkonem umělého přerušeni těhotenství, respektive s jeho neposkytnutím úzce souvisí právo zdravotního pracovníka „*Odmítnout poskytnutí zdravotních služeb pacientovi v případě, že by jejich poskytnutí odporovalo jeho svědomí nebo náboženskému vyznání.*“²²³ Takové právo se také nazývá jako tzv. *výhrada svědomí*. Uplatnění takového práva nesmí být v rozporu se zájmy osoby, které mají být zdravotní služby poskytnuty a z toho důvodu musí pracovník uplatňující výhradu svědomí o takové skutečnosti informovat poskytovatele zdravotních služeb, který zajistí dotčené osobě jiného zdravotního pracovníka.²²⁴

Z důvodu nízkého věku potencionální matky se dá předpokládat, že se jedná zejména o neplánovaná těhotenství a o jeho budoucím vývoji bude dítě mít často jiný názor než jeho zákonný zástupce. Na tuto situaci se uplatní obecná úprava občanského zákoníku, konkrétně úprava § 100 odst. 1, které se věnovala samostatná kapitola „*Neshoda dítěte a zákonného zástupce se zásahem do integrity dítěte.*“²²⁵

Pokud se jedná o nezletilou těhotnou osobu, která dovršila alespoň 16 let, vztahuje se na ni však odlišná úprava než na osobu mladší. V takové případě poskytuje souhlas se zákrokem samotné dítě, avšak zákon zároveň stanovuje poskytovateli interrupce povinnost informovat o takovém zásahu zákonného zástupce²²⁶ z důvodu zabezpečení výkonu rodičovských práv. Právní úprava omezuje tuhle informační povinnost na případy poskytnutí umělého přerušeni těhotenství na základě písemné žádosti, nebrání-li tomu zdravotní důvody. Současně není vyloučena možnost poskytovatele zdravotní služby informovat zákonného zástupce o interrupci z důvodu zdravotních důvodů dle ustanovení § 35 odst. 2 zákona o zdravotních službách.²²⁷ Zároveň v takovém případě je třeba respektovat žádost pacientky o takové skutečnosti zákonného zástupce neinformovat.

²²³ § 50 odst. 2 *Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).*

²²⁴ *Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).* II. Zvláštní část; k § 50

²²⁵ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*, s. 467.

²²⁶ § 6 odst. 2 *Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství.*

²²⁷ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*, s. 468.

Na oznamovací povinnost poskytovatele musí být těhotná dívka upozorněna, neboť opačná praxe měla tragické následky.²²⁸

8.2 Sterilizace

8.2.1 Podstata sterilizace

Sterilizace je jeden ze tří významných zásahů do integrity osoby, jejichž důsledkem je postihnutí reprodukční způsobilosti.²²⁹ Právní úprava sterilizace je zakotvena v ZSZS, který se jí věnuje značně podrobněji než předchozí úprava v zákoně o péči o zdraví lidu, kde byla velice nedostatečná ochrana práv pacientů a zejména absentovala právní úprava sterilizace u nezletilých.²³⁰ ZSZS definuje sterilizaci jako „Zdravotní výkon zabraňující plodnosti bez odstranění nebo poškození pohlavních žláz.“²³¹ Sterilizaci je možné provést buď ze zdravotních nebo jiných, tj. nezdravotních důvodů, které však neumožňují poskytnutí sterilizace u nezletilého a z tohoto důvodu se tato práce bude v tomto ohledu zabývat pouze zdravotními důvody, které jsou v kontextu práce relevantní.

8.2.2 Sterilizace ze zdravotních důvodů

Za zdravotní důvody, které jsou důvodem pro provedení sterilizace se považují „*Nemoci nebo vady, u nichž existuje vysoká míra pravděpodobnosti vážného ohrožení zdraví nebo života v důsledku těhotenství nebo porodu nebo zdravého vývoje plodu nebo zdraví nebo života budoucího dítěte.*“²³² Sterilizaci z takových důvodů je možné uskutečnit u všech osob bez ohledu na jejich věk za splnění určitých podmínek, které se liší u osob zletilých a u osob nezletilých. V případě osob zletilých je jedinou podmínkou udělit informovaný souhlas, který má určitá svá specifika, o kterých bude pojednáno dále.²³³ V případě nezletilého pacienta je nutný souhlas zákonného zástupce,

²²⁸ STOLÍNOVÁ, Jitka. Právní aspekty antikoncepce, sterilizace a interrupce. *Moderní babičtví* [online]. 2004, č. 4, s. 6. Dostupné z: <https://www.levret.cz/publikace/casopisy/mb/2004-4/?pdf=137> [cit. 02.03.2023].

²²⁹ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 201.

²³⁰ MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování; Zákon o specifických zdravotních službách*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 465.

²³¹ § 12 Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

²³² § 2 věta třetí ibid.

²³³ § 13 odst. 1 ibid.

kladné stanovisko odborné komise a souhlas soudu.²³⁴ Zákon zároveň zdůrazňuje, že poskytnutí souhlasu zákonného zástupce nevyklučuje aplikaci ustanovení § 35 zákona o zdravotních službách, který stanovuje, že je nutné přihlédnout k názoru nezletilého na poskytnutí zdravotních služeb, s přihlédnutím k jeho rozumové a volní vyspělosti. V případě protichůdných názorů dítěte a jeho zákonného zástupce soud ustanoví dítěti opatrovníka.²³⁵

8.2.2.1 *Písemný souhlas*

Poskytnutí souhlasu se zásahem do integrity v podobě sterilizace není výjimkou od běžné úpravy zásahu do integrity, a naopak je zde forma i způsob udělení souhlasu zpřísněna. Zpřísněný postup je již u samotného poučení ze strany poskytovatele zdravotních služeb, kdy povinností ošetřujícího lékaře je informovat pacienta o povaze zdravotního výkonu, trvalých následcích, možných rizicích²³⁶ zahrnující informaci, v jakém rozsahu je uskutečněná sterilizace reparaibilní,²³⁷ neboť sterilizace u muže se uskutečňuje podvázáním chámovodu, které je možné následně opět zprůchodnit a u žen laparoskopickým přerušením vejcovodů, u něhož je také možné podstoupit operaci na obnovu reprodukce.²³⁸ Poučení probíhá před dalším zdravotním pracovníkem, který má roli svědka. Tuto povinnost odůvodňuje důvodová zpráva tím, že se jedná jednak o zákrok, který ovlivňuje zdravotní stav dotčené osoby a jednak má dopad na její budoucí život.²³⁹ Záznam o podání poučení podepisují ošetřující lékař, pacient a svědek. Následně je zákonem stanovena nejméně sedmidenní lhůta k poskytnutí souhlasu pacienta, popř. jeho zákonného zástupce.²⁴⁰ Písemný souhlas je nutný udělit těsně před započatím sterilizace.²⁴¹

²³⁴ § 13 odst. 2 *ibid.*

²³⁵ *Důvodová zpráva k zákonu č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mzxgnpwi6q&rowIndex=0#> II. Zvláštní část, k § 12 až 16 [cit. 03.03.2023].

²³⁶ § 15 odst. 1 věta první *Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.*

²³⁷ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 203.

²³⁸ MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování; Zákon o specifických zdravotních službách*, s. 464.

²³⁹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách.* II. Zvláštní část, k § 12 až 16

²⁴⁰ § 15 odst. 1 věta čtvrtá a pátá *Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.*

²⁴¹ § 15 odst. 2 *ibid.*

8.2.2.2 Odborná komise

Odborná komise se skládá ze tří lékařů buď z oboru urologie či z oboru gynekologie dle toho, zda se jedná o sterilizaci muže či ženy, dále klinický psycholog a právník. Členy ustanoví poskytovatel zásahu. Jednání odborné komise je přítomen ošetřující lékař i pacient, včetně jeho zákonného zástupce. Odborná komise podá pacientovi a jeho zákonnému zástupci informace shodné s výše popsáním poučením a o takovém podání informace učiní záznam, kterém současně uvede svůj názor pacient. Následně odborná komise vystaví své písemné odborné stanovisko, kde konstatuje, zda byly naplněny veškeré podmínky. K vydání kladného odborného stanoviska je nutnost souhlasu všech členů komise. V případě nedosažení kladného stanoviska, komise vymezí důvody, které ji k takovému závěru vedly a předá kopii stanoviska zákonnému zástupci.²⁴²

8.2.2.3 Soud

Rozhodování o udělení souhlasu soudu k provedení sterilizace je řízení návrhové, ke kterému má aktivní legitimaci poskytovatel sterilizace. K návrhu se připojuje písemný souhlas zákonného zástupce, dále kopie záznamu odborné komise a její odborné stanovisko.²⁴³ V případě, že nezletilý se sterilizací nesouhlasí, ačkoliv jeho zákonný zástupce k takovému zákroku udělil souhlas, má nezletilý právo vyjádřit své odmítavé stanovisko. Soud takové stanovisko při svém rozhodování zohlední.²⁴⁴ Příslušným soudem je obecný soud pacienta.²⁴⁵

8.2.3 Kastrace

Pro laickou veřejnost jsou kastrace a sterilizace často zaměnitelnými pojmy a z toho důvodu práce krátce vymezí, jaký je mezi těmito zásahy rozdíl.

Jak již bylo výše uvedeno, sterilizační zásah je reparabilní a je tedy možné, ačkoli s nízkou pravděpodobností, obnovit reprodukční schopnost u dotčených osob.²⁴⁶ Tím se významně liší od kastrace, neboť její podstatou je odstranění

²⁴² § 13 odst. 3,5,6,7 ibid.

²⁴³ § 13 odst. 8 ibid.

²⁴⁴ MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování; Zákon o specifických zdravotních službách*, s. 472.

²⁴⁵ § 65 *Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních*.

²⁴⁶ TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*, s. 203.

pohlavních žláz. Kastrace je však možná pouze u osob, které dosáhly alespoň věku 21 let, kdy tato věková hranice byla novelou snížena v roce 2017 z původní hranice 25 let. Novela tak reagovala na neopodstatněnost původní hranice, neboť sexuální delikventi jsou zejména adolescenti a osoby věku jim blízkým.²⁴⁷ Kastrace u nezletilých osob tak není v České republice vůbec možná.

8.2.3.1 Kastrace nezletilých v Polsku

Určitou zajímavostí je polská právní úprava kastrace v trestněprávní rovině. Polský trestní zákoník, tzv. *kodeks karny* (dále jen „polský trestní zákoník“) vymezuje v článku 93f možnost uložení pachateli trestného činu terapie. Důsledkem uložení tohoto typu ochranného opatření je povinnost dostavení se pachatele do zařízení určeného soudem v termínech určených psychiatrem, sexuologem nebo terapeutem a podrobit se farmakologické terapii (chemické kastraci) zaměřené na oslabení sexuálního pudu, psychoterapii nebo psychoedukaci. Článek 93c polského trestního zákoníku vymezuje přípustnost uložení takového druhu ochranného opatření včetně druhů trestných činů, za který je možné jej uložit.

Článek 10 polského trestního zákoníku vymezuje věk pachatele a jeho trestní odpovědnost a stanovuje, že podmínky stanovené tímto zákoníkem se vztahují na osoby, které dovršily věku alespoň 17 let. Zároveň jeho druhý paragraf vymezuje trestné činy, za které je odpovědná, opět za podmínek tohoto zákoníku, osoba starší 15 let. Jedním z těchto trestných činů je trestný čin znásilnění, který je zakotven zároveň ve výše zmiňovaném článku 93c.

Polská právní úprava tak zakotvuje možnost uložení chemické kastrace i osobám nezletilým.²⁴⁸

²⁴⁷ MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování; Zákon o specifických zdravotních službách*, s. 482.

²⁴⁸ Art. 93f ve spojení s Art. 93c a 10 *Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553, Kodeks karny* [online]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj%20.pdf> [cit. 12.03.2023].

8.3 Očkování

8.3.1 Přístup společnosti k očkování

Očkování je zdravotní proces, kdy jeho cílem je preventivně podpořit tělo proti případnému infekčnímu onemocnění.²⁴⁹ Česká republika je velice tradiční v oblasti očkování a prostřednictvím celoplošného očkování se jí podařilo eliminovat výskyt dětské obrny a zavedlo i mnohá další plošná očkování, jako například proti spalničkám, záškrtu a dalším. Proočkovanosť populace v České republice se pohybuje mezi 98 % a 99 %. Očkování však rozděluje společnost na dva tábory, kdy zejména lékaři, ale také většina společnosti posuzuje očkování za velký lékařský úspěch, avšak druhá část společnosti posuzuje očkování jako negativní zásah do organismu. Druhou skupinu zastávají čím dál častěji rodiče dětí, kteří argumentují, že očkovací povinnost nařízená státem je v rozporu s ústavním právem, kdy péče a výchova dětí je právem rodičů.²⁵⁰

Případem se i v nedávné době věnoval Evropský soud pro lidská práva, kdy rozhodoval o stížnosti šesti rodičů z České republiky, proti povinnému očkování dětí²⁵¹, kdy argumentovali porušením práva na soukromý a rodinný život, právo na svobodu svědomí, myšlení a víry a právo na vzdělání vyplývající z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.²⁵² Velký senát konstatoval, že „*Systém povinného očkování je ve světle Evropské úmluvy pro lidská práva možným prostředkem pro zajištění kolektivní imunity populace vůči infekčním nemocem za účelem naplnění legitimního zájmu, kterým je ochrana veřejného zdraví.*“²⁵³

²⁴⁹ KŘUPKA, Michal, Jana VLČKOVÁ a Ondřej HOLÝ. *Očkování* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, s. 10. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2JgsEAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=očkován%C3%AD&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=očkován%C3%AD&f=false [cit. 04.03.2023].

²⁵⁰ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Jitka SKÁLOVÁ. Critique of Compulsory Vaccination in the Czech Republic: Characteristics of Parents and Discursive Frames They Use. *Naše společnost*. 2016, roč. 1, č. 14, s. 3. DOI: 10.13060/1214438X.2016.1.14.268 [cit. 04.03.2023].

²⁵¹ *Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v případě VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC* [online]. 2021. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209039%22%7D> [cit. 04.03.2023].

²⁵² Čl. 8, 9, a Čl. 2 prvního protokolu *Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209> [cit. 04.03.2023].

²⁵³ ESLP zamítl stížnosti českých rodičů kvůli očkování dětí. *Advokátní deník* [online]. 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/04/08/eslp-zamitl-stiznosti-ceskych-rodicu-kvuli-ockovani-deti/> [cit. 04.03.2023].

To však neznamená, že justice se přikloní k zájmu ochraně veřejného zdraví vždy a mohou nastat situace, kdy soud konstatuje, že rodiče nejsou povinni dítě naočkovat. K takovému případu se vyjádřil Ústavní soud v souvislosti s tzv. *výhradou svědomí*, kdy rodiče nenačkovaného dítěte žalovali mateřskou školu, která odmítla přijmout jejich dceru, jelikož nebyla očkována. Rodič argumentoval tvrzením, že odmítl dceru očkovat po předchozí zkušenosti očkování jejích dalších dětí, u nichž byly následkem očkování zdravotní komplikace s trvalými následky. Krajský soud v Plzni neprovedl test oprávněnosti výhrady svědomí s argumentem, že se takový test má uplatňovat pouze se sankciováním či jiným vynucováním očkovací povinnosti. Nejvyšší správní soud následně zamítl kasační stížnost a ztotožnil se s rozhodnutím Krajského soudu v Plzni. Stěžovatelka následně podala ústavní stížnost, kdy Ústavní soud rozhodl o zamítnutí stížnosti, neboť se ztotožnil již se svým dřívějším nálezem, kde stanovil, že nepřijetí neočkovaného dítěte do mateřské školy není sankcí. Přesto však deklaroval, že výjimečný institut výhrady svědomí je v této situaci přípustný a správní soudy mají povinnost v obdobných případech test výhrady svědomí provádět.²⁵⁴ Test výhrady svědomí má spočívat ve zkoumání několika kritérií, a těmi jsou „*Ústavní relevance tvrzení obsažených ve výhradě svědomí, naléhavost důvodů, jež k podpoře své výhrady nositel základní svobody uvádí, konzistentnost a přesvědčivost tvrzení dané osoby a společenské dopady, jež může v konkrétním případě akceptovaná sekulární výhrada svědomí mít.*“²⁵⁵

8.3.2 Právní úprava očkování

Povinnost podrobit se očkování stanovuje zákon o ochraně veřejného zdraví. Tento zákon provádí vyhláška č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem, která stanovuje podrobnosti očkování k jednotlivým druhům infekčním onemocněním jako je například tuberkulóza, virová hepatitida B nebo kupříkladu spalničky. Podrobit se očkování má povinnost každý člověk, který má na území

²⁵⁴ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.01.2021, sp. zn. IV. ÚS 2530/20* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2021/18._tyden/IV._US_2530_20_an.pdf [cit. 04.03.2023].

²⁵⁵ *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 1253/14* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2016/I._US_1253_14_an.pdf bod 42 [cit. 04.03.2023].

České republiky trvalý pobyt, cizinec, kterému byl trvalý pobyt povolen, dále cizinec, který k takovému pobytu je oprávněn a cizinec, kterému bylo vydáno povolení k přechodnému pobytu delšímu než 90 dnů.²⁵⁶

V případě nezletilého mladšího 15 let odpovídá za splnění povinnosti podrobit se povinnému očkování jeho zákonný zástupce, pěstoun či osoba, které bylo dítě svěřeno do osobní péče.²⁵⁷

8.3.3 Situace, kdy rodič odmítne naočkovat své dítě

V případě, že rodič odmítá podrobit své dítě povinnému očkování, lékař jej poučí o zákonné povinnosti takového očkování a důsledcích v případě jejího porušení. Jestliže rodič stále očkování odmítá, ošetřující lékař o tom sepíše prohlášení, které podepíše jak samotný lékař, tak odmítající rodič.²⁵⁸ Prohlášení slouží lékaři jako důkaz, že postupoval *lege artis*.²⁵⁹ Jelikož se jedná o porušení rodičovské odpovědnosti, je lékař povinen takovou skutečnost nahlásit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.²⁶⁰

Již výše bylo uvedeno, že pro rodiče nastávají komplikace i v rámci přijetí neočkovaného dítěte do mateřské školy. Těm, i dalším podobným institucím vymezených zákonem o ochraně veřejného zdraví zákonodárce povoluje přijmout pouze takové dítě, které se podrobilo stanoveným očkováním. Výjimku tvoří děti, které mají doklad potvrzující imunitu proti nákaze, či se nemohou očkování podrobit z důvodu kontraindikace.²⁶¹

V roce 2013 byl podán návrh na zrušení ustanovení ukládající tuto povinnost prostřednictvím tzv. kumulativní ústavní stížnosti nezletilým P. R. V návrhu namítal porušení jeho ústavního práva na vzdělání dle článku 33 odst. 1 Listiny, neboť ředitel Mateřské školy Náměšť nad Oslavou Třebíčska a ředitel Mateřské školy Náměšť nad Oslavou Husova rozhodli o jeho nepřijetí

²⁵⁶ § 46 odst. 1 *Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*.

²⁵⁷ § 46 odst. 4 *ibid.*

²⁵⁸ ZÁLESKÁ, Dagmar. Postup lékaře při odmítání povinného očkování ze strany rodičů. *ČLK Tempus medicorum* [online]. 2012, roč. 21, s. 26. Dostupné z: https://www.lkcr.cz/doc/tempus_file/07_tm_0712_web-73.pdf [cit. 04.03.2023].

²⁵⁹ PETŘÁS. Odmítnutí očkování rodičem. [online]. 2005. Dostupné z: https://www.vakciny.net/AKTUALITY/akt_2005_08.htm [cit. 04.03.2023].

²⁶⁰ ZÁLESKÁ, Dagmar. *Postup lékaře při odmítání povinného očkování ze strany rodičů*, s. 26.

²⁶¹ § 50 *Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*.

do mateřských škol z důvodu nesplnění podmínek uloženými § 50 zákonem o ochraně veřejného zdraví. Ústavní soud došel k závěru, že „*Zákonné zakotvení podmínky podrobit se stanovenému očkování, aby dítě bylo přijato do předškolního zařízení, není protiústavním omezením práva na vzdělání garantovaného ustanovením čl. 33 Listiny.*“²⁶²

²⁶² *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.01.2015, sp. zn. Pl. ÚS 16/14* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/Pl._US_16_14_an.pdf bod 107 [cit. 04.03.2023].

Závěr

Cílem této práce bylo shrnout problematiku zásahu do integrity nezletilého, a zároveň nastínit většinu institutů s tím souvisejících.

Úvodní kapitola pojednává o dvou základních pilířích občanského práva se zaměřením na osobnostní pilíř, kterému se dostalo oproti minulosti větší pozornosti. Stěžejní myšlenkou, na které osobnostní práva stojí, je antropocentrický přístup, a hodnoty člověka je tak třeba náležitě chránit. S ochranou takových hodnot souvisí tzv. *osobnostní práva*, mezi která se řadí právo na duševní a tělesnou integritu.

Druhá kapitola se zabývá ochranou tělesné a duševní integrity pod celistvým pojmem *nedotknutelnost osoby* zakotvenou v článku 7 Listiny základních práv a svobod. Nedotknutelnosti osoby je přiznána daleko širší ochrana, než tomu bylo dříve, kdy byla vnímána pouze jako ochrana před nezákonným zadržením nebo zatčením. Zároveň takové právo náleželo pouze úzkému okruhu osob.

Třetí kapitola se zabývá konkrétními právními předpisy upravující podmínky zásahu do integrity a jejich vzájemným vztahem, a to ať z roviny *speciality* nebo *subsidiarity*. Právě tento vztah není tak jednoduchý, jak by se na první pohled mohl zdát a předpisy zdravotnického práva nemají vždy postavení speciálních předpisů. Autorka se osobně přiklání k názoru, který vyjadřuje Marian Kokeš, který zastává pravidlo *lex specialis derogat legi generali*. Zároveň zvláštní předpisy neupravují problematiku zcela do detailu, a je tak možné prostřednictvím subsidiarity užít i ustanovení občanského zákoníku doplňující tyto mezery.

Čtvrtá kapitola se zabývá problematikou *rodičovské odpovědnosti*, která je pro kontext diplomové práce neodmyslitelnou součástí, neboť se zabývá vztahem dítěte a jeho rodiče. Jednou z jejích složek je péče o zdraví dítěte, kdy jednat v zájmu dítěte není nejen právem rodiče, ale zejména jeho povinností.

Pátá kapitola je nejrozsáhlejší z celé práce a zabývá se první ze tří možností, jak zasáhnout do integrity nezletilého. Jedná se o *zásah do integrity se souhlasem*. Kapitola se zabývá jednak obecnou úpravou občanského zákoníku a na ni paralelně navazující úpravou zabývající se stejnými instituty dle zákona o zdravotních službách. Závěrem těchto kapitol je, že zakotvují často totožné instituty s obdobnou úpravou, ať už se jedná o informovaný souhlas, institut dříve vysloveného přání

či odvolání souhlasu. Samotná kapitola je poté zakončena pojmem *lege artis*, neboť poskytnutý souhlas nepostačuje k tomu, aby byl zásah legálně vykonán a musí tak splnit druhou podmínku. Tou je vhodnost a vykonání zásahu s náležitou odbornou péčí.

Problematika šesté kapitoly již byla nastíněna ve shrnutí kapitoly čtvrté a zároveň navazuje na kapitolu pátou. Zabývá se *kolizí názorů mezi zákonnými zástupci a nezletilým*. Z kapitol vyplývá, že i přes skutečnost, kdy má rodič povinnost pečovat o zdraví dítěte, a zároveň za nezletilého činit různá rozhodnutí, má dítě, na základě své volní a rozumové vyspělosti, možnost rozhodovat o určitých záležitostech samostatně. V případě, že se však jedná o problematiku, ke které není dítě způsobilé učinit rozhodnutí samostatně, zákonodárce mu poskytuje vyšší ochranu od věku čtrnácti let. Pokud nastane situace, že dítě starší čtrnácti let nebude souhlasit s určitým výkonem, či naopak jej bude vyžadovat a rodič nebude souhlasit, je třeba k takovému zásahu přivolení soudu. Kapitola se jednak věnuje hmotněprávním účinkům této kolize, ale také procesním aspektům v rámci řízení před soudem.

Sedmá kapitola pojednává o posledním možném způsobu, jak lze zasáhnout do integrity nezletilého, a to na základě tzv. *zákonné licence*. Podstatou tohoto institutu je chránit integritu osoby v případě, kdy není schopna ona sama, či někdo jiný, za ni udělit souhlas se zásahem, a zároveň je zásah ku prospěchu jejího života a zdraví. Jedná se však o institut, který se má užívat jen v nezbytných situacích. Zákonodárce zde tak opouští i od jinak zákonem požadované formy souhlasu a osoba jej tak může udělit v jakékoliv formě, než aby se přistoupilo k zásahu na základě zákonné licence.

Poslední kapitola se zabývá *kazuistikou zásahů do integrity*, které ve spojitosti s nezletilým mohou nastat. Autorka považuje tuto kapitolu z jejího pohledu za nejzajímavější. Jedna ze tří kazuistik se zabývá umělým přerušením těhotenství. Autorka oceňuje, že interrupce je dovolena za splněných podmínek ze zdravotního hlediska v každém věku. Znepokojujícím zjištěním je, že zákonný zástupce z náboženských důvodů může neposkytnout souhlas s interrupcí u dítěte. Takový postup nemusí automaticky znamenat, že dítě nebude moci těhotenství přerušit, neboť o takovém souhlasu opět může rozhodnout soud či za určitých podmínek může souhlas udělat zdravotní pracovník, ale z pohledu autorky by dítě nikdy nemělo být nuceno mít v tak mladistvém věku svého potomka.

Resumé

The aim of this thesis was to summarize the issue of interference with the integrity of a minor, and to outline most of the related institutes. The thesis is divided into 8 chapters.

The introductory chapters are dedicated to the general institutes, which are a kind of introduction to the issue of interference with the integrity of a minor. The chapters focus on the issues of personality rights, the integrity of the person, the legal provisions governing the conditions of interference with the integrity of the person and parental responsibility.

Chapters five, six and seven address the ways in which the integrity of the person may be interfered with. The first way is by consent to interfere with the integrity of a minor, both from the perspective of the Civil Code and from the perspective of the legislation governing medical law. The sixth chapter covers the possibility of the child to initiate proceedings in court if he or she demands a certain interference with his or her integrity or, on the contrary, refuses such interference. This concerns children over the age of 14. The seventh chapter concerns the issue of the so-called *state of emergency*, when it is necessary to interfere with the child's integrity and at the same time it is not possible to obtain the necessary consent.

The last, eighth chapter deals with the specific interventions in integrity that can be dealt with in the context of minors. The author discusses abortion, sterilization, and vaccination.

Seznam použitých zkratk

EÚLP	Úmluva č. 96/2001 Sb. m. s., na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně
Listina	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Seznam použitých pramenů

Odborná literatura

1. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Vydání první. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.
2. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Rodinné právo*. 2. vydání. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-644-9.
4. MACH, Jan. *Medicínské právo--co a jak: praktické rady pro lékaře a zdravotníky*. První vydání. vyd. Praha: Galén, 2015. Theatrum medico-iuridicum. ISBN 978-80-7492-218-3.
5. MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování; Zákon o specifických zdravotních službách*. Vydání první. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-103-5.
6. PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické pracovníky*. 2., doplněné a upravené vydání. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-507-9.
7. STOLÍNOVÁ, Jitka a Jan MACH. *Právní odpovědnost v medicíně*. 2., dop.přepřpracované vyd. vyd. Praha: Galén, 2010. Theatrum medico-iuridicum. ISBN 978-80-7262-686-1.
8. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Ladislav ŘÍPA. *Právo ve zdravotnictví*. Vydání první. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-835-1.
9. SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*. Vydání první. vyd. Praha: C.H. Beck, 2015. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-563-3.
10. ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. Vydání první. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-321-1.

11. ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-466-6.
12. TĚŠINOVÁ, Jolana, Tomáš DOLEŽAL a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. 2. vydání. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice 32. ISBN 978-80-7179-318-2.

Odborná literatura – elektronické zdroje

13. DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád. I,II* [online]. 1. vyd. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgm&rowIndex=0>
14. HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník* [online]. 2. rozšířené vyd. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7179-740-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk64zrgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>
15. HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online]. Vydání první. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwyny#>
16. KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení* [online]. 7., podstatně přepracované vydání. vyd. Praha: C.H. Beck, 2018. Academia iuris 22. ISBN 978-80-7400-692-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhbpwc2jsgixggyjsl5vwcm27mrsdi>
17. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVA. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. [online]. 2. vydání. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2020. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-795-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwc5tlgi3a&tocid=nnptembsgbpwc5tlgi3a>

18. KŘUPKA, Michal, Jana VLČKOVÁ a Ondřej HOLÝ. *Očkování* [online]. 1. vydání. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5735-2. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2JgsEAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=očkován%C3%AD&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=očkován%C3%AD&f=false
19. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. 1: Obecná část (§ 1-654) / Petr Lavický a kol* [online]. 2. vydání. vyd. Praha: Beck, 2022. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-852-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi2q&tocid=nnptembsgfpwk5tlgi2q>
20. PETROV, Jan, Michal VÝTISK a Vladimír BERAN. *Občanský zákoník: komentář* [online]. 2. vydání. vyd. Praha: C.H.Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-747-7. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgipw2nrql4yq&tocid=nnptembsgipw2nrql4yq>
21. SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář* [online]. 2. vydání. vyd. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony 197. ISBN 978-80-7400-788-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4to&rowIndex=0>
22. ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [online]. Komentář. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#>

Odborné články

23. ARNOŠTOVÁ, Lenka Teska a Eva Ostruzska KLUSOVÁ. Zásahy do tělesné integrity člověka při poskytování zdravotních služeb. *Rekodifikační novinky* [online]. č. 12/2012. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgjppe3s7gezf6427gy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>
24. DVOŘÁK, Jan a Miroslav SEDLÁČEK. Deset let občanského zákoníku. *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica* 2. roč. 2022, s. 7–14.

25. GREPL, Jan. Zásah do integrity dítěte. *Právní rozhledy* [online]. roč. 2020, č. 21. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgbpxa4s7giyv6427g4ztg&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>
26. HOLČAPEK, Tomáš. Rozhodnutí soudu jako zdroj oprávnění zásahu do integrity. *Časopis zdravotnického práva*. 2018, č. Vol 8, No 3. ISSN 1804-8137.
27. KŘEPELKA, Filip. Právní aspekty léčitelství v mezinárodní a evropské perspektivě. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. č. 3/2016. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpwwg6tqmjptgx3tl4yq&groupIndex=0&rowIndex=0#>
28. MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Jitka SKÁLOVÁ. Critique of Compulsory Vaccination in the Czech Republic: Characteristics of Parents and Discursive Frames They Use. *Naše společnost*. 2016, roč. 1, č. 14, s. 3. ISSN 1214438X. DOI: [10.13060/1214438X.2016.1.14.268](https://doi.org/10.13060/1214438X.2016.1.14.268)
29. PETŘÁŠ. Odmítnutí očkování rodičem. [online]. 2005. Dostupné z: https://www.vakciny.net/AKTUALITY/akt_2005_08.htm
30. POŘÍZEK, Jan. Ke smlouvě o péči o zdraví dle nového občanského zákoníku. *epravo.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-smlouve-o-peci-o-zdravi-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-94360.html>
31. SMRŽ, Ivo. Informovaný souhlas – problematika rozsahu poučení pacienta o rizicích spojených s navrhovanou léčbou. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2018, č. Vol 8, No 1. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/162>
32. SOKOL, Tomáš. Lege artis, známý pojem neznámého obsahu. [online]. 2010, roč. ekonom. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ekonom.cz/c1-42774960-lege-artis-znamy-pojem-neznameho-obsahu>

33. STOLÍNOVÁ, Jitka. Právní aspekty antikoncepce, sterilizace a interrupce. *Moderní babičtví* [online]. 2004, č. 4. Dostupné z: <https://www.levret.cz/publikace/casopisy/mb/2004-4/?pdf=137>
34. TOMEŠOVÁ, Jana. Dříve vyslovené přání – předem vyslovený (ne)souhlas s poskytnutím léčby. *Právní prostor* [online]. 2016. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/drive-vyslovene-prani-predem-vysloveny-ne-souhlas-s-poskytnutim-lecby>
35. VALC, Jakub. Ochrana embrya a plodu v trestním a občanském právu. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online]. 2021, roč. 11, č. 1. ISSN 1804-8137. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/knav/view/uuid:c70a26a6-8d19-42c1-a668-8c3d9eeecffd?article=uuid:f1e3529e-251a-4607-a50f-c0aef824fe63>
36. VÁŠOVÁ, Kateřina. Zjišťování příčinné souvislosti při postupu non lege artis. *Právní prostor* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/zjistovani-pricinne-souvislosti-pri-postupu-non-lege-artis>
37. ZÁLESKÁ, Dagmar. Postup lékaře při odmítání povinného očkování ze strany rodičů. *ČLK Tempus medicorum* [online]. 2012, roč. 21. ISSN 1214-7524. Dostupné z: https://www.lkcr.cz/doc/tempus_file/07_tm_0712_web-73.pdf
38. ESLP zamítl stížnosti českých rodičů kvůli očkování dětí. *Advokátní deník* [online]. 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/04/08/eslp-zamitl-stiznosti-ceskych-rodicu-kvuli-ockovani-deti/>

Judikatura Ústavního soudu ČR

39. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.12.2019, sp. zn. II. ÚS 1376/18* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/II._US_1376_18_an.pdf
40. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.5.2001, sp. zn. IV. ÚS 639/2000* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgfpton27ovzw4#>

41. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.06.2013, sp. zn. II. ÚS 1860/12* [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1860-12>
42. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.08.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03* [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-459-03>
43. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 1253/14* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I._US_1253_14_an.pdf
44. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.01.2015, sp. zn. Pl. ÚS 16/14* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/Pl._US_16_14_an.pdf
45. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.01.2021, sp. zn. IV. ÚS 2530/20* [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2021/18._tyden/IV._US_2530_20_an.pdf
46. *Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.11.2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12* [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-1-12_1

Judikatura Nejvyššího soudu

47. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1381/2013 ze dne 29.04.2015* [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/25Cdo1381/2013>
48. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.06.2020, sp. zn. 7 Tdo 567/2020 (POSTUP LEGE ARTIS)* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgfpwszs7guyti>
49. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.12.2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpuw4427gq3dmni&groupIndex=1&rowIndex=0>

50. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. 7 Tdo 219/2005* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgvpxixzha2a&groupIndex=1&rowIndex=0>
51. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.10.2013, sp. zn. 25 Cdo 1050/2012* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgnpwgxrzi4tany&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=text>

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

52. *Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v případě VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC* [online]. 2021. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:\[%22001-209039%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:[%22001-209039%22]%7D)

Právní předpisy

53. *Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2001-96>
54. *Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>
55. *Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>
56. *Vyhláška č. 75/1986 Sb., Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-75>
57. *Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120>

58. *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*
59. *Zákon č. 35/1918 Sb., o osobní nedotknutelnosti (imunitě členů Národního shromáždění)*
60. *Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník*
61. *Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství*
62. *Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství*
63. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*
64. *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*
65. *Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky*
66. *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*
67. *Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*
68. *Zákon č. 285/2002 Sb., Zákon o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)*
69. *Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních*
70. *Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)*
71. *Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách*

Zahraniční právní předpisy

72. *Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553, Kodeks karny [online]. Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj%20.pdf>*

Ostatní zdroje

73. *Deklarace práv onkologických pacientů, přijatá 29.června 2002 v norském Oslo* [online]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/49246/120062706.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
74. *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. I. obecná část* [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>
75. *Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mzxgjpwi6q&rowIndex=0#>
76. *Důvodová zpráva k zákonu č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mzxgnpwi6q&rowIndex=0#>
77. *Občanské právo hmotné I. (7. přednáška) - Ochrana přirozených práv* [online]. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Dostupné z: https://open.spotify.com/episode/4FngUthpDEWb1fgUF6L185?si=9WsulV2_SiLL-iqXI0yIA
78. *Právní analýza instutu pěstounských smluv* [online]. Institut projektového řízení a. s., 2015. Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/projekty/cz04/2-ANALYZA-PESTOUNSKYCH-SMLUV---FINAL-\(2\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/projekty/cz04/2-ANALYZA-PESTOUNSKYCH-SMLUV---FINAL-(2).pdf)
79. *Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 27.01.2020, sp. zn. 48/2019/NZ* [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztmrvgi3deljr&groupIndex=0&rowIndex=0>

